МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТАІ

СЕРДАЛО ЕВЕТ

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 39 (2560) | Ера, 14 май, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

ГУРЖИЙ ЛАЬТТАРА ДЕЗА ДЕНОШ

ТБИЛИСИ, 12 май. (ТАСС). Советски халкъий доттагІлени вошалеи атофеоз ала йиш йолаш яр Грузински ССР Лакхехьарча Советеи Грузе КП Центральни Комитетеи торжественни заседани.

Спорта Двореца йоккхача зале Іуйрийна гулбелар тайп-тайпара ханаш а профессеш а йола нах. Сий долашагІа йолча моттигашка багІа къаьнара большевикаш, Грузе Советски Іаьдал оттадар духьа къовсам лоаттабаьраш, шовзткъа шу е кхы дуккагІа іха хьалхагІа «Парте членалла дІаэцар дех аз,» аьнна духхьашка яздаьраш. Укхаза ба таханарча деной вахта бІубенна хьалаьцараш — промышленностеи юрта боахамеи хьалха латтараш, цІи кезза бола Іилма, техника, культура деятелаш, Советски Эскара тІемахой. Деррига советски халкъ вІашагІкхийттача санна хет Двореце—хьалхоз туржий, эрсий, украинций, белорусий, литовций, казахий къамаьлаш. Вошал долча республикай деррига халкъаша шоай дикагІа бола къонгаш бахкийтаб укхаза, гуржий доттагІаша толамаш дахар шоашта ловш хилар царга гІолла дІаалар духьа, эгтара дезагІа долча дийнахьа — Грузе Советски Іаьдал оттадаьи Коммунистически парти вІашагІъеллаи 40 шу дузача дийнахьа дІаалар духьа.

Сцене — байракхашта юккъе В. И. Ленина скульптурни портрет. Эгтара езагІа йола минот, заседани хьаелла ха хьатІакхоачаш латт. ЦІаьхха тохаелар зал. Зале багІача Грузе еррига автономни республикашкарча, областашкарча, районашкарча къахьегамхой 10 эзар гаргга болча викалаша чІоаггІа тІоараш тох президиуме гучабаьннача — ССКП ЦК Хьалхарча секретара, СССР Министрий Совета Председателе новкъоста Н. С. Хрущева, Грузе КП ЦК хьалхарча секретара В. П. Мжаванадзе, Грузински ССР Министрий Совета Председателе Г. Д. Джавахишвиле, Грузински ССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателе Г. С. Дзаценидзе сийна, союзни республикай делегацешта керте латтарий сийна.

Юбилейни торжественни заседани ше хьеллаш, В. П. Мжаванадзе Грузе Компарте Центральни Комитета, Грузински ССР Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета цІерах, республикерча коммунистий, болхлой, колхозхой, интеллигенце, берригача къахьегамхой цІерах эгтара хьалхагІа ше дег тІара оалаш дола дош Советски Союза Коммунистически парте ленински Центральни Комитета, Н. С. Хрущев керте латтача Советски правительствана хетаду Грузински ССР тоаяра а дёгІайоалаяра а хьакъехьа цар чІоаггІа йоаккхо ярах. Цо цу тайшара дег тІара баркал оал вай Даьхен деррига халкъашта, эгтара хьалхагІа сийлахь-доккхача эрсий халкъа а, коммунизм хьалъеча республикана цар массаза а доккха вежарий новкъостал дарах.

Зале чІоаггІа тІоараш тох заседане сий долча президиуме Н. С. Хрущев керте вола ССКП ЦК Президиум харжа аьнна предложени елча.

«Грузе Советски Іаьдал оттадаьи Грузе Коммунистически парти вІашагІъеллаи 40 шу дизар» яха доклад йир нов. В. П. Мжаванадзе.

ШЕРАГІА ЙОАРЖАЕ ХЬАЖКІАШ ЛЕЛАЕРИЙ ЯХЬ

Ялат дуккагІа гулдара вай керттера резерв я хьажкІаш, аьлар Н. С. Хрущева укх шера январь бетта хиннача ССКП Центральни Комитета Пленуме ше къамаьл деш. ХІара юрта боахама къахьегамхочун дег чу дийшад уж къоарггача хьаькъалера дешаш. Деррига шоай хьинар ура а оттадаь Даьхенна дуккагІа хьажкІаш ялара оарцагІбаьннаб хІанз колхозникашн совхозий болхлойн.

Къаьстта чІоагІа баьржаб хьажкІаш дуккагІа чуяра лоаттабу къовсам Ставропольски краерча Петр Денисенко керте латтача хьажкІаш лелаеча механизированни звенос Россера беррига хьажкІаш лелаераш семилетка кхоалагІча шера хьажкІаш дикагІа хьувкъаре социалистически яхь йоаржаяра тІахьехаш кхайкарал дича денз.

Малав Петр Денисенко? Из ва Ставропольски краярча Карл Маркса цІерахча совхоза хьажкІаш лелаеча механизированни звено кулгалхо. Массехк шу да Денисенкоси цун доттагІаша И. Транькоси, И. Григорьевси, И. Лепконогихи шоай хьажкІий кхаьпка кулгаца балхаш а ца деш машиний новкъосталца шерра-шера хьажкІаш хьувкъаьо. ДІадахача шера фуъал яьхача хьажкІий 23 центнер мара яккха вІаштІехьдалацар цу звено члений цхьа гектара тІара. 1960 шера шоаш даь ГІалаташ бокъонца дашха а даьшха шоай еррига торонаш а техка, укх шера 300 гектара тІа дІайийна хьажкІаш лелае а хІара гектара тІара 70 центнер фуалъяьха хьажкІаш чуя а дош деннад комсомольско-кагирхой бригада.

Укх шера 300 гектар йола хьажкІий участок лелаю цу совхоза Яндерча отделене механизатор Чахкиев Махьмад керте латтача звенос а. Цу звенорча хьажкІаш лелераша а дош деннад хІара гектара тІара 65 центнер хьажкІаш чуя.

МагІалбика зоне, Надтеречни, Урус-Мартана, Ачхой-Мартана, иштта дуккхача кхыча районашка а я Ставрополерча дикагІа болча хьажкІаш лелаерий тІахьехам хьал а лаьца Российски Федерацерча хьажкІаш лелаерий социалистически яхьа юкъе яха звенош. ХьажкІаш лелаерий Ерригроссийски социалистически яхьа условешка хьежжа 200 гектараг кхоачаш а кхы тІехйолаш а йоккхий яьй цар шоай участкаш. ССКП Центральни Комитета РСФСР йолча бюро соцамо вай зонерча колхозаштеи совхозаштеи белгалдаькхача тайпара 60—65 центнер фуалъяьха хьажкІаш хІара гектара тІара чуя а лаьрхІаг цар.

Российски Федерацерча хьажкІаш лелаерий социалистически яхь дІайолаеннай. Дуккха нах юкъе баьхкаб семилетка кхоалагІча шера хьажкІаш хьувкъаяра лоаттабеча къовсаме. Даяхача хана цІакхха а хиннабац хьажкІаш лелаераш кІанз мо хьинар айденна кхъхьегаш. Дуккха а дукхагІа долча боахамашка кхетамца, хьажкІаш дикагІа хьувкъаргйолча тайпара ду деррига біаьстан балхаш. Партийни, Советски, профсоюзни, комсомольски организацей а боахамий кулгалхой а деккар да кулгаца деш дола балхаш мамогга кІезиг а деш механизмай новкъосталца йоккхийча участкаш тІа дІайийна хьажкІаш лелаяра ГІулакх хьаллаца а шерра доаржаде а. ЦІьабакъда звеношта йоккхий участкаш Іателача хана цар торонашка а дІадахача шерашка Іоньча хьажкІаш лелаяра опытага а ньажа веза, хІана аьлча доггІача тайпара ГІулакх а деш ужаш леларгйоацача звеношта йоккхий участкаш Даелга цар хьажкІаш йоаергьа.

Хьажкіаш лелаерашта эгтара безиттокхамех йола ха я хІанз хьаэттар — хьажкІаш дІайийна бала а уж дІайийнача участкашта ГІулакхде болабала беза а ха.

Хьажкіаш хьувкъаяра а тІаийца социалистически декхараш кхоачашдара а хІанзара хІара ди боккхача лоарХІаме долга кхета а деш, беррига низ біаьстан балхаш ханнахьа а бокъонца а чаккдахара тІабахийта беза. Цу ГІулакхага къаьстта біарг локхаш хила беза юрта боахама специалисташ, цар хІара денна тІахьожам лоаттабе беза звеной балхашта.

Хіара гектара тІа дІайийна хьажкІаш бокъонца хьувкъаяра къовсам лоаттабе беза колхозникашеи совхозий болхлошеи. ТІаккха мара вІаштІехьдаргдаш вай валови ялат дуккагІа даккхара хьажъехьара ССКП Центральни Комитета мехка хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдеча доагІача тайпара дакъа лаца.

Шеко яц Российски Федерацерча хьажкІаш лелаерашта юкъе яьржача социалистически яхьеваи республика хьажкІаш лелаяраша керда толамаш доахаргхилархи Нохч-ГІалгІайчен юрта боахама къахьегамхой ССКП XXII съезда сийленца накъа ГІоргхилархи.

О. Мальсагов керте латтача хьажкІаш лелаеча механизированни звенос соахка лелаяьй 204 гектар хьажкІаш. ЦІьабакъда, дІадахача шера фуъал яьхача хьажкІий 23 центнер мара яккха вІаштІехьдалацар цу звено члений цхьа гектара тІара. 1960 шера шоаш даь ГІалаташ бокъонца дашха а даьшха шоай еррига торонаш а техка, укх шера 300 гектара тІа дІайийна хьажкІаш лелае а хІара гектара тІара 70 центнер фуалъяьха хьажкІаш чуя а дош деннад комсомольско-кагирхой бригада.

Укх шера 300 гектар йола хьажкІий участок лелаю цу совхоза Яндерча отделене механизатор Чахкиев Махьмад керте латтача звенос а. Цу звенорча хьажкІаш лелераша а дош деннад хІара гектара тІара 65 центнер хьажкІаш чуя.

МагІалбика зоне, Надтеречни, Урус-Мартана, Ачхой-Мартана, иштта дуккхача кхыча районашка а я Ставрополерча дикагІа болча хьажкІаш лелаерий тІахьехам хьал а лаьца Российски Федерацерча хьажкІаш лелаерий социалистически яхьа юкъе яха звенош. ХьажкІаш лелаерий Ерригроссийски социалистически яхьа условешка хьежжа 200 гектараг кхоачаш а кхы тІехйолаш а йоккхий яьй цар шоай участкаш. ССКП Центральни Комитета РСФСР йолча бюро соцамо вай зонерча колхозаштеи совхозаштеи белгалдаькхача тайпара 60—65 центнер фуалъяьха хьажкІаш хІара гектара тІара чуя а лаьрхІаг цар.

Российски Федерацерча хьажкІаш лелаерий социалистически яхь дІайолаеннай. Дуккха нах юкъе баьхкаб семилетка кхоалагІча шера хьажкІаш хьувкъаяра лоаттабеча къовсаме. Даяхача хана цІакхха а хиннабац хьажкІаш лелаераш кІанз мо хьинар айденна кхъхьегаш. Дуккха а дукхагІа долча боахамашка кхетамца, хьажкІаш дикагІа хьувкъаргйолча тайпара ду деррига біаьстан балхаш. Партийни, Советски, профсоюзни, комсомольски организацей а боахамий кулгалхой а деккар да кулгаца деш дола балхаш мамогга кІезиг а деш механизмай новкъосталца йоккхийча участкаш тІа дІайийна хьажкІаш лелаяра ГІулакх хьаллаца а шерра доаржаде а. ЦІьабакъда звеношта йоккхий участкаш Іателача хана цар торонашка а дІадахача шерашка Іоньча хьажкІаш лелаяра опытага а ньажа веза, хІана аьлча доггІача тайпара ГІулакх а деш ужаш леларгйоацача звеношта йоккхий участкаш Даелга цар хьажкІаш йоаергьа.

Хьажкіаш лелаерашта эгтара безиттокхамех йола ха я хІанз хьаэттар — хьажкІаш дІайийна бала а уж дІайийнача участкашта ГІулакхде болабала беза а ха.

Хьажкіаш хьувкъаяра а тІаийца социалистически декхараш кхоачашдара а хІанзара хІара ди боккхача лоарХІаме долга кхета а деш, беррига низ біаьстан балхаш ханнахьа а бокъонца а чаккдахара тІабахийта беза. Цу ГІулакхага къаьстта біарг локхаш хила беза юрта боахама специалисташ, цар хІара денна тІахьожам лоаттабе беза звеной балхашта.

Хіара гектара тІа дІайийна хьажкІаш бокъонца хьувкъаяра къовсам лоаттабе беза колхозникашеи совхозий болхлошеи. ТІаккха мара вІаштІехьдаргдаш вай валови ялат дуккагІа даккхара хьажъехьара ССКП Центральни Комитета мехка хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдеча доагІача тайпара дакъа лаца.

Шеко яц Российски Федерацерча хьажкІаш лелаерашта юкъе яьржача социалистически яхьеваи республика хьажкІаш лелаяраша керда толамаш доахаргхилархи Нохч-ГІалгІайчен юрта боахама къахьегамхой ССКП XXII съезда сийленца накъа ГІоргхилархи.

ССКП XXII СЪЕЗДА СИЙНА

Новатораш хьалха латт

ЧІоагІа овсаре къахьег укх шера «Горскнефть» управленерча промысловикаша. Планал совгІа біаьш тоннел дуккагІа мехкдаьртен ах миллион кубометр тарга тази яккхай цар ер шу доладелча денз. Производствера дикагІа бола нах — рационализатораш изобретателаш бахьан долаш да, керттерча даькъе, планаш ханал хьалха кхоачаш а йир, техническия прогресс лакх а йир. Цар енна 45 предложени балха юкъе йоалаярах укх шера кердача ахчанца 7500 сом кходе торо динна.

Соахка цу юкъагІа хиннаучул рационализаторашеи изобретателашеи укх шера енна предложенеш 33 проценти царех хьабоала пайда 70 проценти алсамдаьннад. Дика производства новатораш ба токарь И. Перезолин, электрикаш И. Сидельников, А. Жилин, инженер, П. Беседин, механикаш Г. Бондарь, А. Шепилов.

Болх эттача боаккхаш пачча-хьалкхен фузкъа нидеши дукха ГІулакхаш чакхдаьхад телемеханизированни промысла къонача болхлоша комсомольца Ковалев Анатоле, коммуниста Чернобаев Александра, комсомольца Ступицин Викторен Сидельников Иванеи.

Кіедж етташ мехкдаьрта доаккха керда мелови скважинаш болх бе йолаяларца 4 дюйма йола задвижкаш дукха эшар горагорцашта. Болх баьннача задвижкашка юха а болх байта тарлургдацар-теш? Из декхар шийна хьалхашка оттадир новкъостий Н. Крыков, М. Хасиутдинов, В. Лопатин, В. Гришанцов юкъе боагІаш йолча рационализаторий комплексни бригадо. ТІабийрзза цар хьийга къа зехьа довнзар, дика эьттув баьлар цар: тишъеннай, аьнна, дІакхувсаш хинна задвижкаш юха а меташ хургйола никъ корзбир царна.

Мехкдаьрта доаккхача кхыча районашкара оха а Іомадаь цар шоай балха юкъедоаладаь ГІулакхаш дукха да.

ССКП XXII съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь, дукха езача Даьхенна планал совнагІа біаьш тоннаш мехкдаьрта дала лерхІ «Горскнефта» мехкдаьртахоша, хІаьта из сийлахь декхар кхоачашдара доккха беркат доал коллективана рационализаторийн изобретателийн балхах.

Т. РУСЛАНОВ,
инженер.

Гектара тІара 70 центнер

Довкъашкен босешкей да «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча отделене Мальсагов Османа звенон кхаш.

Комсомольций - кагирхой звеньевой Мальсагов Осман 1958 шера ше трактористий курс яьккхача хана денз болх беш ва цу кхашка. ДІадахача шера цун механизированни звенос 204 гектар долча лаьтта болх бир, гектара тІара 23 центнер гибридни хьажкІаш а яьхар.

Дуккхача лаьтташка чІоагІа хьажкІаш хьувкъийтара тІехьарча механизированни звеной Ерригроссийски яхь дІайолае аьнна Ставрополерча механизатора Петр Денисенко баь тІахьехам чІоагІа хьаллаьцар звенон членаша Оздоев Мовлас, Колоев Гирихана, Хачубаров Хьадиса, Ганоев Муслима, шоай звеньевой керте а водаш.

Звено йоккхагІьяьй, цунга дІаеннай «Беларусь» яха кхоън ДТ яха цаІи трактор, кхо сеялка, кхо культиватор, 2 хьажкІаш чуэца керда комбайн.

Хьажкіаш дІае дика кийчъяьяр участок, хІара гектара тІа 23 тонн кхо диллад. ВИР-42 яха дІаде фу а техника а дика кийчъяьй.

300 гектар хулча лаьтта хІара гектара тІа 70 центнер хьажкІаш яха ше тІаийца декхар кхоачашде чІоагІа къахьегаш я Мальсагов Османа звено. Кхаш дола мотти нийса йоацаш халонаш хуллашехь хІанзе а 200 гектар совгІа хьажкІаш дІаийнай цо.

Хіара денна хьажкІаш дІаера норма кхоачашъю хьажкІаш дІаювча тракториста Колоев Гирихана. Звенон болхлошта хьокхам луш болх бу Османа ше «Беларусь» яха трактор дика хьожаш лелаярах шозза премииийцай къонача тракториста. 1958 шера денз цкъа капитальни ремонте яхийта езаш хиннаяц цун трактор. Цу хана денз 2500 гектар условни лаьрхІа лаьтта аьхад цо, 1600 гектар мара аха ца дезаца.

Дика болх барах дІадахача шера райисполкома, совхоза дирекцен партийни организацеи сийлен грамота, ВЛКСМ-а сийлен грамота еннай Мальсагов Османа.

«Укх шера чІоагІагІа болх бе беза, соахкарчул 100 гектар гаргга дукхагІа долча лаьтта шозза дукхагІа хьажкІаш хьувкъае езилга бегаш бац. Цхьабакъда из атта декхар деце а, кхоачашдулургдолаш да из-м», йоах хьинар долча тракториста.

Р. НАУРБИЕВ
(собкор).

Маякашца нийслуш

— Хьава, хезадий кхона тахан агитатора Еризиев Супьяна дийшар? — аьнна хьаттар Аймане ший звеньевайга. Из йист хила а кхеле ще аьлар цо, — Бичалова Мерижайнеи Ахметова Руманан коммунистически къахьегама ударникий цІи еннай.

— Яла а йоагІаш еннай царна из сий дола цІи, — аьлар — звеньеваяс Исаева Хьавас. — Цар шоаш жхо ца беш, чІоагІа кхъхьийгад. Мерижаси Руманеи хьалхле лелаеча звеноша дуккхача шерашка дика хьувкъийт хьажкІаш, хІаьта дІадахача шера гектара тІара 300—370 центнер шекара свекла а яьккхар цар.

Звенон кхыча членаша а дакъа лаьцар къамаьла юкъе. Из цІи тилларах дувзаденна шоашта хетараш дийшар цар.

— Вай звенона йоаккхалургьеций коммунистически къахьегама цІи, царел вогІа да вай? — аьлар Аймане.

— Йоаккхалургьа! — аьлар мехкараша цхьатарра.

— Хьадувла, мехкарий, шо раьза дале, укх шера вай а гектара тІа 300 центнер шекара свекла хьувкъаергьа, — аьлар Исаевас.

— Тхо раьза да, кхы дуккагІа а хьувкъаергьа, — аьнна раьза хилар звено членаш.

Исаевай звенос бокъонца дІаболабир чІоагІа свекла хьувкъаяра болх, социалистически яхье хьалхара моттиг лацара къовсам.

Дика тІаяьннай Исаевай звеной участке свекла, деррига кхай тІа нийса мугІараш да гуш.

Хіара денна массарел хьалха кхай тІа боагІа звено беррига болхлой, массарел тІехьа дІа а болх, хІара минот еза хет царна. 30 саг ва звенонца.

Дийнахь нормах 0,06 гектар свекла нийлхъе езача 0,075—0,09 гектар нийлхъю цар. Норма тІехкхоачаш ца еш цхьаькха саг ваш. Барт болаш а дика а бу цар болх.

Тха совхоза кхоалагІча отделене свекла нийлхъеча хьалхара моттиг лацай Исаевай звенос.

Шекара свеклана дика гІулакх дарах отделене кхарара кара тела вымпел еннай цу звенона.

— Укх деношка еррига а 30 гектар свекла нийлхъяь, тоаяь даьннад тхо, хІанз 38 гектар йолча хьажкІашта оасар де а долалургда — йоах Исаевас. — Тхона могаргда кха цІена лоаттаде а дІайийна культураш хьувкъийта а.

К. ТОМИЛИН,
«Шалинский» совхоза парткома секретарь.

Грузе Коммунистически парте Центральни Комитетага, Грузински Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиумга, Грузински ССР Министрий Советага

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дІайха моаршал а луш, дезача денца—Грузе Советски Іаьдал эттаи Коммунистически парти вІашагІъеллаи 40 шу дизарца даькъал бувц Грузе болхлой, колхозхой, интеллигенци, беррига къахьегамхой.

Грузе Коммунистически парти, Ленина сийлахь-йоккха парте къаьнагІарча, денал долча отрядех цаІ я. Цун истори Советски Союза сийдолча Коммунистически парте истореца айхха дувзаденна дола дакъа да. Грузе Коммунистически парти вІашагІйолларах гуржий халкъа вахар чухь доккха политически лоарХІам болаш гІулакх хилар. Ленински Центральни Комитета хьалхленца Грузе Коммунистически парти керте лаьттай социальнии къамани кортамукъале яккхар духьа къахьегамхоша лоаттабаьча къовсама а, хІаьта Советски Іаьдал оттадаьчул тІехьагІа керда, социалистически вахар хьалдар духьа, республика экономикеи культуреи тоаяр духьа лоаттабеча къовсама а.

Укх 40 шера чухь Закавказа халкъаша доттагІал а долаш, вай мехкарча деррига халкъашца цхьана Грузе къахьегамхоша дика кхоачашду общество коммунистически хьисаме эргаяккхара декхараш. Сийлахь-боккха Даьхен тІом лаьттача шерашка беррига советски наха а санна, цар цхьаьхкар шоаш социалистически Даьхенна, Коммунистически партена боарам боацаш чІоагІа мутІахь хилар, халкъашцарча ленински доттагІлена шоаш тешаме хилар, цар шоашкара доагІаш дола дакъа лаьцар фашистски захватчикаш эша а баь, вай мехко исторически котало йоаккхаш.

Гуржий халкъо тахан де доагІа доккхал а деш ший кхелаш овлангара денз хийца болча 40 шера хьабенача сийдолча къовсамеи къахьегамеи наькъа итогаш ю. Цу шерашка низ бола промышленность, дуккха доаъюш дола юрта боахам, чІоагІа дегІаена социалистически культура а йолаш йола республика хиннай Грузех. 1913 шераца нийсбича промышленности валови продукци яккхара боарам шовзткъазза лаккхеннаб. Республике хІанз йоаккхаш йола электроэнерги, революци ялалехьарча Россе еррига электростанцеша йоаккхаш хиннаучул дуккагІа я. Социалистически Грузе хьалдаь а чІоагІа дегІаухаш а да металлургически, машиностроительни, горнорудни, электротехнически, химически, кхыдола промышленности доакъюш. ТІехкхьарча шерашка ГІараГІдаьннача лоарХІамерча гІулакхех цаІ да Карадаг-Тбилиси яха газопроводи Грузински ССР Іилмай Академе атомни реактори хьалъяр.

Доккхий, дог гІоздоаккхаш дола хувцамаш хиннад Советски Іаьдал латтача шерашка республика юрта боахаме Коллективизаци котъяларо довзаргдоацаш хийцад гуржий юрта сибат. Ахархошта иразерча вахарга бода никъ хьабийлар колхозни строя. ХІанз республике вІашагІбелла а дика дегІаухаш а механизированни социалистически юрта боахам ба. ССКП ЦК январски Пленума решенеша дегаш ураоттадаь болча юртарча къахьегамхоша къонсам лоаттабу юрта боахама производство дІахо хадданза дегІакхувлар духьа.

Хадданза тоалуш латт республика къахьегамхой материальни вахар, тоалуш латт формах къамани чулоацамах социалистически йола гуржий халкъа культура. Дукха школаш, Іилма-толкама учрежденеш, клубаш, библиотекаш, музеяш, кинотеатраш да республике. Доккхий хІамаш карагІдаьннад литературанеи искусствана.

Республика къахьегамхоша боахами культуреи хьалъеча даьха толамаш Коммунистически партеи Советски правительствеи лелаю ленински къамий политика чакхъяхар, эрсий, украинций, белорусий, Советски Союзерча вошал долча кхыча халкъаша хадданза новкъостал дар бахьан долаш да. ДоттагІал, барт болаш болча вай мехка халкъий дезала юкъе, Коммунистически парте хьалхленца гуржий халкъо денал долаш къовсам лоаттабу парте XX-чеи XXI-чеи съездий исторически решенеш кхоачашъяр духьа, шерра коммунистически общество хьалъеча керда толамаш дахар духьа. ЧІоагІа degaш айденна а къахьегама кьинар совдаьнна а болаш ССКП XXII-ча съезда деррига советски халкъаца цхьана накъа баха кийчлу Грузе къахьегамхой, боахами культуреи хьалъеча даьхача кердача толамашца из белгалъяккха гІерташ.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет, СССР Лакхехьарча Совета Президиум, СССР Министрий Совет чІоагІа дог тийша я коммунистически общество хьалъяра сийлахь доккхий декхараш дика кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсаме Грузе къахьегамхоша шоай низи хьинари кходерг ца хиларах. Коммунизм хьалъеча ворхІ шера плана задznеш кхоачашъеча, республика экономикеи культурен дІахо дегІаойоалаяр духьа лоаттабеча къовсаме керда толамаш дахар лов тхона талант йолча Гуржий халкъо.

Даькъала хилда Грузински Советски Социалистически Республика 40 шу дизар!

Даькъала хийла Грузе Коммунистически парти — ССКП денал дола отряд!

Даькъала хилда Советски Союза халкъий вежарий доттагІал — вай сийлахь-йоккхача Даьхен низеи из дегІаяреи йохаргйоаца лард!

Даькъала хийла советски халкъ тешшаме коммунизма коталонга дуташ йола Советски Союза Коммунистически парти!

ССКП ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ | СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ | СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ.

ТІехкхоачашду декхараш

ССКП XXII-ча съезда сийленца накъа яхара яхь а йоаржаяь семилетка кхоалагІча шера чІоагІа къахьегаш Грозненски мехкдаьртта чакхдоаккхача завода коллектив. Валови продукци арахецара биъ бетта план 102 процент кхоачаш а яь, май бетта план ханал ши ди хьалха кхоачашъе тІайийца декхараш графикаш мадоагІар кхоачашду цо.

Пари, электроэнергии, доагами планал совгІа цхьа процент гаргга кходе вІаштІехьдаьннад коллективна, хІаьта мехкдаьртта продукташ йовлга 1,9 процент лохдаьд.

Продукце дикал лакха а йолаш биъ бетта план хьалхагІа кхоачашъяра цехий а установкай а коллективаша шоашта хьалхашка хоадам боллаш декхараш оттадаьдар. Уж декхараш 25-ча апреле кхоачаш а даь, заводе хьалхара моттиг яккхар новкъост Тимофеев керте латтача номер 6 йолча цеха технологаша. Май бетта таханарча денга а планал совгІа итташ тоннаш продукци арахийцай цар.

ЦхьоалагІча Май цІейна къахьегам доккхийча толамашца накъа ера нов. Дудник керте латта 4-ча цеха коллектив а. Мехкдаьртта сийрда продукташ хьакъоасттаяра биъ бетта план 28-ча апреле кхоачаш а яь, укх деношка кхы а дикагІа къахьеташ я из.

Рационализаторски предложенеш телаш балха овсарле лаккъяра а чІоагІа къахьийтад цеха технологаша. Цеха кулгалхо Цудникзи, цун заместитель Куравини, воккхагІа вола инженер Поволяеви, иштта установкай кулгалхой Штейнгардти, Мельникови, Бедрицкийи чубоагІаш йолча творчески группа, секцешка гІолла продукташ дІа-юха ухаргйола гІулакх вІаштІехьдаьккхад установкашка. Цудухьа, коллектива 30 эзар сом кходе тарденнад дІабахача биъ бетта. Планах кходе дезаш хиннаучул кхозза дукхагІа хул из.

Пхиъ, ялхи, барХІи, итти номераш йолча установкай технологаша тІайийца декхараш ханал хьалха кхоачашдара хьалхле яьккхай. Биъ бетта план 20-ча апреле кхоачаш а яь, планал совгІа Даьхенна итташ тоннаш сийрда продукташ еннай цар.

Коммунистически къахьегама цІи яккхара къовсам лоаттабеш я иштта дика къахьегама толамаш доаха коллективаш. Царех дуккха а доаккх хьокхам эца мегаргбола гІулаккхаш. Цхьабараш профсоюза юкъара балхаш деш ба, шоллагІбараша агитационно-кхетама балхаш дІакхухь, иштта тайп-тайпарча дешара заведенешка деша багІа. Масала, номер 5—6 йолча установкера В. Самойлова мехкдаьртта техникума подкурсашкеи Т. Разунова сайрийна дешача школа 10-ча классеи, хІаьта 8-ча установкера операторий помощникаш В. Полянский мехкдаьртта институтеи, В. Гусаков техникума подкурсашкеи деша багІа. Производства план тІехкхоачашъяь ца Іеш дика а деш цар.

Къахьегама доккхий толамаш доахаш ба цу установкашкара операторашн. Веденикови, Болдасови, Мигалини, иштта кхыбараш. Шоаш тІаийца декхараш массаза а тІехкхоачашду цар. Къонача технологашта дукха хана дез караерзаяь шоай балха опыт дІайовзийт цар. Цудухьа, установкашка цхьаккха а ваш балха норма 105 процентал лохехьа кхоачашъеш.

М. ТУМГОЕВ

Ханнахьа кийчье еза школаш

Селхан ССКП Нохч-ГІалгІай обкома заседаней зале ССКП горкомийн райкомийн пропаганда дешашта болча секретарий, городийн районийн халкъа дешара отделий заведующей совещани хилар. Совещане дийцар, общественность юкъе а озаш кердача дешара шера ханнахьа школаш кийчъе, аьнна Белгородоки области ДІадоладаь дика ГІулакх хьал а лоацаш вай республикера школаш хьа тІа доагІача дешара шера кийчъярах дола дош.

Республикера школаш ханнахьа тоаяь кердача дешара шера кийчъяра даь цхьадола балхаш а, йолаш йолча торонех бизза пайда а эцаш уж кийчъяь яхара тІехьа хьалхашка латта декхараш а белгалдоахаш эгтара хьалха къамаьл дир совещане Нохч-ГІалгІай АССР просвещене министра А. И. Ромовске. Иштта совещане къамаьлаш дир Грозненски ГорОНО заведующе нов. Малярова, ССКП МагІалбика горкома секретара нов. Бузуркиева, Ачхой-Мартановски райОНО заведующе нов. Акименко, и. кх.

Совещане къамаьлаш даьраша дийцар школашта ханнахьа ремонт яра, хьехархой квартирашца ІалашбІара, дешача книжкашца, школай мастерскешта, кабинеташта эшача оборудованеца, йоагоча хІаманца школаш ІалашъяраТІехьа городашка а районашка а цхьадола балхаш даь хилар, хІаьта сиха а дика а школаш кийчъяра тІаийца социалистически декхараш а дийцар. Иштта цар белгалдир из болх дІабахьара юкъера цхьадола кхоачамбоацараш а. Масала, чІоагІа ладара ГІеладу строительни организацеша керда школаш хьалъяра, школашта капитальни ремонт яра балхаш, йиллача хана уж балхаш кхоачашдац, школаш кердача дешара шера кийчъяра балха хІанз а общественность кхоачамболлаш юкъеозац.

Совещани йистейоаллаш гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председателе а заместителе В. Д. Сухинеи, ССКП Нохч-ГІалгІай обкома секретара А. Г. Цветковеи.

С-Г. КОТИЕВ.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ЧЛЕНА ДЕНХАРЕХ нн. В. В. ГОЛУБОВСКИЙИ А. И. ШЕПЕЛЕВИ МУКЪАБОВЛИЙТАРАХ БОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Кхычахьа болх берйболаш Нохч-ГІалгІай АССР-ера цІабахарах города Грозне Старопромысловски района № 22 йолча Нефтемайски хоржамий округе хержача депутата Василий Васильевич Голубовскеи города Грозне Сталински района № 39 йолча Чернышевски хоржамий округе хержача депутата Алексей Иванович Шепелевеи дехарах Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума членаллара мукъабоалийталба.

Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. КОМАРОВ.

г. Грозный. 1961 шу, 8 май.

НН. А. А. ГУНЬКОИ А. А. ПОХВИЩЕВИ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ЧЛЕНАЛЛА ХАРЖАРАХ БОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕОПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

СОЦАМ

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума членалла хоржалба города Грозне Старопромысловски района № 20 йолча Горьковски хоржамий округе хержа депутат Алексей Андреевич Гунькои города Грозне Ленински района № 8 йолча Сталински хоржамий округе хержа депутат Алексей Алексеевич Похвищеви.

Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. КОМАРОВ.

г. Грозный.
1961 шу, 8 май.

Кердача декхарашка хьежжа тоабе культпросветучрежденей болх

ССКП ЦК январски Пленума соцамашцеи ССКП XXII-ча съезда кийчо ярцеи дувзаденна культура учрежденей декхараш дувцаш доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР культура Министра депутата **В. А. Татаева.**

Ший докладаца цо аьлар берригача мехка юрта боахам дIахо а тоабара IалаьмаТе боккха лоархIам болаш да ССКП ЦК январски Пленума соцамашцеи Пленумна совещанешка Н. С. Хрущева даь кIоаргта хьаькъал дола къамаьлаш а. Берригa къахьегамхой царех дика дIаккхета а беш, цар хьаькъал, хьинар лакх а деш, сихах коммунизм хьалъяра новкъостал де деза берригача культура болхлоша. ССКП XXI-ча съезде Н. С. Хрущева яьхад, «Миллионаш болча наьха кхетам лаккхаГIа мел хул дикаГIа, сихаГIа кхоачашъергья коммунизм хьалъяра планаш».

Боахам тоабарца чIоаттIа уйла тIаяхийтай вай республике берригача къахьегамхой культура лаккхьяра, Ленина хьехамца, коммунистически кхетамца нах кхебара. Цу гIулакха хьалъяь 305 клуби культура цIан, 5 миллион гарга книжкаш чу а долаш 693 библиотека, 80 эзар радио, 50 эзарнел дукхаГIа радиоприемник, 5 эзар телевизор я вай республике. Укх шера 6 эзар керда радиоточка оттаергья. ХIара денна юрта клубашка, халкъа культура цIеношка 60 эзар гарга саг воагIа партеи правительстваи решенеш йовза, политика а IилманаI а лекцешка ладувгIа, кинофильмашка, спектакЛашка, концерташка хьежа. Виь эзар гарга колхозник, совхозийн РТС-ийн болхло ва тайп-тайпарча кружокашка болх беш.

Грозне хьалъяьй телецентр, хIаьта кастта республика масса а йолча моттигера телевидене передачаш е йиш хургйолаш дIа-ioха кхувла телевизионни станци еш латт.

Вай республике болх беш я 996 художественни самодеятельноста кружокаш, царех 496 колхозашкеи совхозашкеи а йолаш. ХIанз вай республике художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацараш, школашкара бараш а таьхрхIача, 50-эзарнел совгIа саг ва, хIаьта шу хьалхагIа хинначул кхозза дукхагIа нохчийн гIалгIайн мехкарий а ба царца.

Художественни самодеятельноста ларда тIа вIашагIдохк халкъа театраш. Царех цаI гIалгIай меттал дика болх беш да Наьсаре. Цул совгIа республике болх беш 10 культура университет, шиъ юртбоахама говзалаш Іомаю университет, суртий таллереяш я.

Клубай учрежденей берригa болх эйхха бувзабенна ба къахьегамхоша беча балхаца. Къахьегамхошта новкъостал ду цар болх дикаГIа вIашагIболлара, балха юкъера кхоачамбоацараш дIадахара, къахьегамхой кхетам лаккхара, балхах мукъа болча хана сакъердаме салаIара.

ДIадахача шера 26 эзарнел совгIа доклади лекцийн йийшай республике, царех эзарнел совгIа юртбоахама балхий хьажъехьа а йолаш, хIаьта 13 миллион сага кино хьекхад.

Наьсарен, Шаьла, Наурски, Шелковской районий клубашка дикаГIа болх берашта кетаяь сайренаш, суртий выставкаш хул. Цар дикаГIа барий балха опыт дIайоаржаю, сий лакхду. Из тайпа болх кхыча районашка а бе беза.

Курчалоевски культура цIагIа хьажжIаш хьувкъаяра йола ший балха опыт ювцаш къамаьл дир хьажжIаш дика хьувкъаярах цIи хезача Зармаев Абдул-СаIида. ДIахо йодача хана хьажжIаш хьувкъаяра цу районерча къахьетамхошта новкъостал де дош а делар цо. Цу тайпара дикаГIа болча болхлоша шоай балхах нах дIакхетабеш 50 сейре хиннай республике, цига дикаГIа волча бIаь болхлочо къамаьл а даьд. Цу тайпара болх дIахо а шербе беза клубашка.

Къахьегамхошта коммунистически кхетам балара тайп-тайпара лекцеш ешаш, январски Пленума материалаши, дикаГIа барий опыти ювцаш передвижкаш юрташка ухийташ дика болх баьб краеведически музея.

Коммунистически хьисапе къахьега а иразе баха а къахьегамхой кхетам лаккхара боккха лоархIам болаш да литература. ДIадахача шера а укх шера хьалхарча квартале а юртбоахама кетаяь арахийцай 30 эзар экземпляр тираж йола 22 тайпа брошюрен книжкеи, 29 эзар экземпляр тираж йола 22 плакат. Цхьабакъда уж кхоачамболаш дац. Юрта боахама къахьегамхошта деза дикаГIа йолча маякий балха опыт ювцаш, къахьегама оьсарле лаккхъеш, хьадечунга дIадодар кIезигдеш, тунеядцашца къовсам лоаттабеш дола литература. Цу балха юкъе оза беза дикаГIа бола специалисташ, писателаш, юртбоахама дикаГIа бола болхлой.

ТIехь-тIехьаГIа библиотекашка дукхаГIа хул тайп-тайпарча книжкай чулоацам бувца дешархой конференцеш. Из болх мамогга шербе беза. Къаенна балха методаш ювцаш дола книжкаш, кхыдола пайданна доаца литература дIадаккха деза библиотекашкара.

Книжкаш къахьегамхошка дIакхачийтара, дохкара чIоаттIа болх бе беза торгови организацеша. ХIанз укх сахьате из болх во бу цар. Арадаьннача книжка 100—500 экземпляр мара дIахьоц респотребсоюзо, царех 5—10 книжка дохьийт райцентрашкарча тикашка. Юртарча тикашка цхьаккха хIама а килац. Болх цу тайпара бе мегаргбац.

Книжкаш дохкара дикка новкъостал деш керда болх болабаьб Наурски Сунженски районий культура отделаша. Цар тикашца барта а баха книжкаш библиотекашка гIолла доккилга вIаштIехьдаькхад. Из тайпа болх кхыча районашка а бе беза.

ДIадахача шера шоай план 97,2 процент мара кхоачаш а ца еш болх эсалбаьбар кино болхлоша. Кино лаьрхIача хана ца хьокхаш а во сьокхаш а моттигаш хиннаяр. Цудухьа 1960-ча шера Нохч-ГIалгIай Министрий Совета цу дешага ла а дийгIа болх тоабара тIаберзабаь соцам бир. Цунах пайда а йийца, шоай болх тоа а баь, кино болхлоша укх шера хьалхарча квартале баьча балхах Российски Федераце кхоалагIа моттиг яьккхай. Укх шера республике 14 керда кинотеатр болх бе долалургда. Царех цаI 1000 саг чу а хьожаш «Космос» яха кино Грозне хьадел, Урус-Мартане, «Новая Катаяма» яха-ча поселке, Надтеречни районе, иштта кхыча районашка а хьаделларгда кинотеатраш.

Из иштта дале а, — йоах нов. Татаева — коммунистически кхетам бола керда саг кхевара бокъонца кхоачамбеш бац хIанз а культура учрежденей болх. Дукха да цар балха юкъе кхоачамбоацараш.

Болхозашкара, совхозашкара кино хьувкха дукхагIа йола моттигаш цу гIулакха кхоачамбеш яц. Кораш, наIарах еха, IаI цIи ца йоагаеш, шийла, Іоха скамейкаш, тIандаш доацаш хул уж. Моттигерча советаша новкъостал де деза кино хьувкха моттигаш тоаяра.

Ала деза цхьайолча культурно-просветительни учрежденеша, къаьстта Ачхой-Мартановски, Веденски, Первомайски, Надтеречни, Гудермесски районашка дикаГIа йола опыт дIайоаржаяра болх формана лелабеш хилар. Цар маякий балхах информацеш тел, хIаьта цар балха опыт бокъонца балха юкъе яьхьара хIама дац. Цу районашка хьокхама агитаци мела лел, дукхагIа йолча хана бокъонца боахама балхашца ювзаенна яц.

Нов. Татаева критика йир культура Министерства бехтокхамерча болхлошта, районашкарча культура кулгалхошта цар культура учрежденешта доал эсалдарах, комсомольски организацешта цар культура учрежденей балха юкъе кIезига дакъа лацарах.

ДIахо болх тоабара,— аьлар нов. Татаева,— культура учрежденей материально-технически база чIоагIъе, царна дика кадраш кийчъе еза, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша культура лаккхъяра дукхагIа уйла тIаяхийта еза.

☆ ☆

Содоклад е дош лу халкъа образованеи культуран масса а хана йолча комиссе председателе депутата **Б. Г. Габисова.**

Парте XXII-ча съезда сийленца накъа баха чIоагIа кхьхьег вай республика мехкдаьттахошта, юрта боахама болхлоша Грозне химикашеи машинаш ерашеи, берригача къахьегамхоша, аьлар нов. Габисова.

ССКП ЦК-а январски Пленумо юрта боахама хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашцеи боккха къовсам лоаттабу колхозхошеи совхоза болхлошеи.

Бахача наьха сакхетам лакх мел лу чехкагIа дегIабоагIа халкъа боахами культуреи. Цу хьакъехьа боккха лоархIам болаш да культурно-просветительни учрежденеша: клубаша, культура цIеноша, библиотекаша парте политика, решенеш, IилманаI, техникана карагIдаьннараш, дикагIча болхлой опыт наха дIайовзийташ бу кхетама бола.

Из тайпа болх дика бу Чехова цIерахча библиотека, Шелковской районни библиотека, Наьсарен районна культура цIено, Шаьла районе, кхычар а. «Парте XXII-ча съезда накъа долхаш» яха выставкаш кийчъяьй, январски Пленума материалех лекцеш еш, читательски конференцеш, дикагIча болхлошца вIашатIккхеташ сайренаш ю цар.

Цхьабакъда, кхоачамбоацараш а кIезига дац цу балха тIехь. Юртара дукхха клубаш IаI беча балха кийчъенна хиннаяц. Масала, кхатила хIама ца хиларах кинофильмаш хьувкхарал совгIа, лерттIа культурни болх бубеннабац Надтеречни районна Братскерча, Лаккхерча Новрерча, Знаменкерча клубашта.

Цхьаболча кулгалхоша лоархIам бац юртарча культурни учрежденей. Масала, Грозненски районна Шулары яхача юрта Совет чуйола цIенош цIи яьнна даьгача, цу хана юрта Совета председатель хиннача нов. Пожаева юрта Совет библиотека чуйолча цIеношка дIайихьар, из Ермоловски птицесовхозе дIа а яхьийта. Ножай-Юртара берий библиотека ара а яьккха, из чухиннача дIачуяхар райсберкасса. Ачхой-Мартановски района Коатар-Юрта, Валарга тIа, Лермонтове клубашеи библиотекашеи ССКП январски Пленума решенеш, дикагIа йола опыт нахага дIайовзийташ болх бац, тематически сайренаш яц, плакаташ, ветринаш, стендаш яц.

Тунеядцашта, лодыраштa, наха даьчох баха пIертаранта духьалара къовсам лакхбе беза, царна вай социалистически обществе моттиг яц.

Бахача наха кхетам балара балха тIехь юрта интеллигенцех дукхагIа пайда эца беза партийнни комсомольски организацеша. Культурни учрежденех эггара цхьалха кагиршошта а луш, наха кхетам луш доа кхуврчаш де деза цар.

Дукха нах ба республика культурно-просветительни учрежденешка болх беш. Царех дукхха бараш, шоай пIулакх дезаш а довзаш а ба. Цхьабараш кхоачам балла дийша а говзал йолаш а бац. Культурни балхана вIалла пIулакх доаца нах а нийслу. Культура кадрай пIулакх тоаде деза.

Культпросветболхлой школа хьаелла вай республикана мукъаеннаб РСФСР-э культура Министерствас. Из хьаеллаяра гIулакх сихде деза республика Министрий Совето.

Къахьегамхошта кхетам балара тIехь парте гIолчаш болча литератураи искусствеи болхлоша кIезига новкъостал ду хIанз цу цхьакъехьа.

Вай республикана хьалхашка латта доккхий боахама а политически а декхараш кхоачашцара пропагандаи агитацеи берригa низ тIабахийтар культура учрежденей болхлой кертера декхар да.

Лораде Іалам, хозъе республика

Нохч-ГIалгIай АССР-а Іалам лорадарах доклац йир республика Лаккехьарча Совета Президиума Председателе депутата **И. А. Алмазова.** Іалам вай рузкъаш духдувла боккха а цIаккха кхоачалургбоаца а хьаст ба, аьлар цо. Ший вахара да а хинна дIаэтта советски халкъ ший Іалама да а да. Цо дас санна дика доал а ду, пайда а эц ший рузкъах, лора а цу, тоадеш арга а доаккх ший лаьтта. Советски Іаьдала хьалхара законаш лаьттана, хьуна, лаьттагIа доаллача рузкъана хетадаь дар. Паччахьалкхен деррига рузкъаш халкъа доалахьа да аьнна цIаккайкадир Іаьдало, уж рузкъаш сага накъа даргдолча а дерзадир.

ДIахо йодача хана Іалама торонех чертIа пайда эца а уж кхоачалургйоацаш юхахьахилийта а лерхIаш дIадахача шера Российски Федераце Лаккехьарча Совето Іалам лорадарах дола закон тIаийцар. Цо тешал ду бIубенна коммунизме додача халкъо таханарча ден яь ца Іеш, гаьннарча кхоанен а йоаккхо еш хилара.

Цул тIехьагIа Алмазова дувц вай республикера гIулаккаш. Іаламца дика гIулаккаш леладар а дийца, тIаккха Іалама рузкъан хьурмат ца деш хинна моттигаш ювц цо. Ялат а технически культураш а кхеяра во пайда эц вай лаьттах. Масала, кIоттаргаш тIайолаш 85 эзар гектарага кхоачаши ушалаш йолаш 5 эзар гектарага кхоачаши лаьтта да вай.

Доал ца деш пайда ийбу республикерча даьIенех. Буц лоха йолча даьгIенаш тIа хьайбаш дукхагIа доажадеш хилар бахьан долаш, цар бей боха а беш, тайп-тайпара йоархIаш тIаювл. Босешкара даьгIенаш цогIашеи лоа дашаш ухача хишеи йохаю. ТIаккача хала хилар бахьан долаш вIалла пайда ца эцаш 100 эзар гектар совгIа дика лоаман даьгIенаш я вай.

Хий дуддувла моттигаш дукха я республике, царца дарбан хиш а долаш. Къахьегамхошка дикагIа пайда эцийта беза хих бахача эшача а культурни а гIулакхашта, унахцIено чIоагIъяра тIехь. Вай хиш, Іамарч, хий соцадаь моттигаш бIеха хIамаш чуккувсаш а догIа дийлхан лоа дешаи хьаIовш чуухача хиша а бIехьо, минеральни хин хьастех пайда эцац. Мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленноста а мехкдаьтта чакдоаккхачеи химически промышленноста а управленей кулгалхоша ни. Качлишвилеи Пальчиковеи Шолжах заводашкареи бурув дettача вышкашкареи мехкдаьтта продукташ а тайп-тайпара бIехьа хIамаш а чуккхувса моттиг яьй. Сунженски района Шеча Эскара цIерахчеи «Победа» яхачеи колхозаша Шолж бIехду хьакхарч кхоабача товарни фермашкара кхо чуккувсаш.

Паччахьакхенна доккха зе ду бокъо йоацаш оаккхарий доадечои чкъаьрий лувцачеи наха «Ермоловский» коа тIара оалхазараш леладеча совхоза Іамашка дIадахача шера цхьа шу даьнна 40 эзар гарга карш яха чкъаьра чухийцабар. Уж чкъаьрий даьхар Алхан-Калерча, Куларерча, Грознерча наха. Къаьстта уж дуккхагIа даьхар вар Куларерча юкъерча школа директор нов. Рыжков. Чкъаьрий доаха цунна новкъостал дир совхоза директора нов. Сухомлинова.

Дукха моттигаш я чарахьал ду ханаш телхаеш. Цхьаболча наха ца йоагIача хана чарахьал деш хIалак ю фазанаш, акха котамаш, цхьаккхарч, сайгакаш, косуль, кхыдола оалхазараш а оаккхарий а.

Уж тайпа хIамаш хул моттигерча Советаша милице, суда, прокуратура органаша, вай ерригача общественносто Іалам лорадара йоаккхо кIезига еш хиларах, уж хIамаш ду нах цIенхаштта бежтокхаме ца озарах.

Халкъа боахама боккха лоархIам болаш я хьунаш. Вай республике 420 эзар гектар совгIа лаьтта дIалоац цар, къаьстта лоаман районашка а лоацаш.

Докладчико белгалдоаккх хьунех вай, лерттIа доал а деш, нийса пайда ца эцаш хилар. Дукха зехьа хьу йов из хьокхача хана, наха шоай хьаштдолча тайпара хьокхаш, цIеро йоагаеш хиларах. Къона тIаьнна хьу хьайбаша йоаеш а хьекхача хьу юхаметта ца оттаеш а моттигаш я. «Самашкинский» совхозе цхьаккха система а йоацаш хьекхаш 1000 гектар хьу йоаяьй.

Аренашка гIум ца керчийта, соцае егIа хьу Наурски районе хIалак еш хиларо цецвоаккх.

ДIахо нов. Алмазова йоах, республика хьу лорае а хоттаялийта а датахьа укх шера планах 117 эзар кубометр кIезигагIа хьу хьокхаргья. Цул совгIа семилетка йистеяллалца йолча хана чухь 12 эзар гектар гарг. га кхы а хьу дIайогIаргья. Нах бахача моттигашка хьу йогIаш дукха болх бе безарга.

Іалам лорадар, ший Даьхен бешамий йоаккхо яр, цун рузкъах кхом а беш пайда эцар республике вахача хIара сага декхар да. Юртий а районий а Советаш, цар исполкомаш, берригa депутаташ декхарийла ба Іалам лорадарца дувзаденна дола декхараш толамца кхоачашцара нах оарцагIа баха.

Нов. Алмазова яьча докладах чIоагIа къамаьлаш дир наха.

* * *

— Алхха укх шера вай городе дIаегIай 116 эзар гаи 140 эзар кIотирги, — аьлар Грозненски горисполкома председателе депутата **А. А. Похвищева.** — ХIара сага лоархIаш 8 квадратни метр хIамаш дIаегIай хIанз вай городе. Промышленни культурно-бытовойи дукхха чу ржденешка таз йоагаеш хиларах, царна теплофикаци ярах городе фецара кур кIезигбеннаб. Цхьабакъда, бIеха хиш чуухийташ Шолж бIех ма де аьнна парте обкомои республика Министрий Советои оттадаь гIулаккхаш кхоачашцаш. Фо а бIехду. Из деррига а дашха доагIа производствено-товарни контора хIамаш цIенъю сооруженеш кхоачамбалла зиз боацаш хиларца, цар балха боагIаш бола тIахьожам беш ца хиларца.

Дулха комбинатои консервни комбинатои шоай бIеха хиш Шолжа чу укийт.

Горисполкомо Лаккехьарча Советатагара дех хIамаш цIенъю сооруженеш хьалъяь йоахилга совнархоза кулгалхошкара цIенхаштта хьадехар.

Трибуна тIа ва мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленноста управлене начальник депутат **Н. З. Качлишвили.** Цо йоах, укх тIеххьарча шерашка вай республике дукха мехкдаьттеи гази кораяьй. Цар йиш хулийтаргья мехкдаьттахошка ворхI шерара плани социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашце. Цо белгалдаькхар мехкдаьтта дукхагIа даккхарца из Іоухаш кIезигагIа довш хилар. ХIанз дукхха а кIезига да хишка мехкдаьтта, цхьабакъда да-м да из. Оратора наьха теркам тIабохийт газа Іалаьмате йоккхийча торонех лерттIа пайда ца эцаш хилара. Цо аьлар, газ ах мара скважинашка чуяхийтац, юхейисар ара зехьа йоаг. Іалама доккхача рузкъах—газах пайда эца газобензинови заводаш яхка еза, Сунженскии Наьсарени районий юрташка а города МагIалбика гонахьа нах бахача моттигашца а таз йилла еза.

Юрта боахама Министра депутата **А. М. Слюсарева** ший къамаьл хетадир лаьттахи хьунахи нийса пайда эцара дешашта.

Ораторо белгалдоаккх, диъ шу хьалха Российски Федераце Министрий Совето гIум керчаргйоацаш, соцаергйоалаш 14 эзар гектар лаьтта, кертерча даькъе Шелковской районе, чIоагIдарах соцам баь хилар. Из болх белга тIадилладар кьун боахамеи хьунаш лорояреи управленена. Цхьабакъда цу управлене хайра кIама даьдац. Шелковской районе гIум керчаргйоацаш лаьтта чIоагIдеш таьнаш а ца йогIаш, хьунагIа хьу дIайогIийт цун кулгалхоша. Дукха лаьтта дов дукха наькъаши электропередачай линеши ехкаш. Из тайпа гIулакх Сунженски районе да, цаI шоллагIчоа юхе наькъаш дехк цига. Ачхой-Мартановскии Урус-Мартановскии районашка наькъаш харцахьа дахкар бахьан долаш бIаь гектар гарга лаьтта ушалаша доадаьд.

Городе Грозне улицашка, паркашка, скверашка гаьнаш йогIаш боккха болх баь хилар белгал а даькхха, нов. Слюсарева Грозненски горисполкома теркам тIабохийт Октябрьски районе гаьнаш тедаш хIалак еш хилара, Города гонахьара хьу дикагIа лорае езаш хиларах дола дош оттаду цо.

— Ткъаь итт шу совгIа цхьалха болх бе доладелар Іалхан чурта канал,—аьлар Іалхан чурта хий дуллача система управлене начальника депутата **Х. А.Ториева.** Эзараш гектараш дола декъа лаьтта дийндир цо. Цхьабакъда каналах цун болча низах бизза пайда эцац. Цул совгIа канала система йохаеш моттигаш а я. Доккха зе даьд тхона «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслови управлене. Цу управлене кулгалхоша леладеча гIулакхий хьакъехьа тхо дукхаза лийткъад республика халкъа боахама Советага, нов. Евсеенкога шийтта, бакъда Шолжа а Тирка а довкъашкара канала чу уха мехкдаьтта, гематит соцаш яц.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) Ачхой-Мартановски района Валерик яхача юрта совета председатель, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета депутат Талхигова Зина, Курчалоевски района Алерой яхача юрта совета председатель, Курчалоевски районни Совета депутат Нудаева Тама, Курчалоевски района Ленина цIерахча колхоза звеньевая, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета депутат Эльтиева Хьавра, «Шалинский» совхоза ферма заведующи, Нохч-ГIалагIай АССР Лаккехьарча Совета депутат Хункарханова Кхокха, Ножай-Юртовски районни библиотека заведующи, Г. Мамедова, Саясановски района Ханпаша Нурадилова цIерахча колхоза бешамаш лелаеча бригада бригадир, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета депутат Ушурмаева Изахьат; (шаллагIча мугIарах) Наьсарен района культура цIен директор Газгиреев А., Ножай-Юртовски района комсомольски организацe секретарь Х. Шахбазова, Ножай-Юртовски района культура цIен директор М. Булгучев, Шелковской района культура отдела заведующе заместитель П. Кальченко.

И. ПЛИЕВА сурт.

Сихха дIадаха кхоачамбоацараш

Доклад а содоклад а чакхъьяьннаучул тIехьагIа къамаьлаш дир депутаташа.

ТIехь-тIехьагIа дукхагIа хулаш латт вай республике культпросветучрежденешца, аьлар депутата **Умаева Розас.**— Клуб, библиотека йоацаш хIанз цхьаккха юрт яц Шаьла районе. Массайолча клубе болх беш я художественни самодеятельность, агитбригадаш. Районе цIи хеза я Луба юртарча клуба самодеятельность. ХIанз бIаьстан балхаш сихденнача хана каст-каста кхашкарча механизаторашта концерташ утвтаду цу клуба коллективо. Цу тайпара коллективаш кхы а дукха я районе. ЧIоагIа лоархIаме да культпросветучрежденей балха юкъе дакъа лоацаш хьехархой хилар. Юрташкара хьехархой хила беза агитатораш, пропагандисташ. Самодеятельносте дакъа лоацаш хинна а ца Іеш уж хила беза самодеятельни коллективашта кулгалдеш а. Из сийлен декхар кхоачашдеш хьехархой дукха ба тха районе.

Цхьабакъда, культпросветучрежденей балха юкъе кхоачамбоацараш дукха да. Цу гIулакха дукхагIа долча даькъе бежтокхаме я культура Министерство. Геттара ледара латт культура учрежденешка болх берабола кадраш кийчъяра гIулакх. Тха районе кIезига ба художественни кулгалхой, хIаьта нохчий меттала программа кийчъе ховш геттара кIезига ба.

Грознерча пионерий Двореце болх беш дукхха тайп-тайпара кружокаш я, цхьабакъда цига кIезига да нохчийн гIалгIайн бераш.

Шаьла районе кино хьокхара план кхоачашйой а, репертуар дика хержа хилац. Геттара кIезига кьеж кинога нохчий кхалнах. Из болх тоабе безаш ба. ЧIоагIа пайдане хургдар республике дикагIа йола кинофильмаш нохчийн гIалгIайн меттала йоахаре.

Культпросветучрежденей болхлой декхарийла ба лоацача хана шоай балха юкъера кхоачамбоацараш дIадахара еррига торонаш оарцагIъяха.

* * *

Кагирхошта коммунистически кхетам балар, царна къахьегам безабалийтар, искусство йовзийтар — из да культура учрежденешта хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI, аьлар писателе нов. **Арсанова.** Из болх кердадар юкъе а кхувлаш товза бе беза.

ХIанз а дукха моттигаш я республике клубай помещенеш тоаянза йоаш. Из гIулакх дIахо ла мегаргдолаш даш.

Тайп-тайпарча моттигашка болх беш, къахьегам дукха безаш товза кагирхой ба. Писателий декхар да царех эздар.

Ножай-Юртовски районерча Беной яхача юрта хинна доккхий хувцамаш дийцар депутата **нов. Джурмаева.** Цо дийхар сессега, шоай юрта керда школа хьалъяр а унахцIено лорояра гIулакх махулла сихагIа тоадар а.

* * *

Партеи правительствеи цахаддаш йоахко ю тIехь-тIехьагIа дегIадоагIаш латта къахьегамхой культурни хьашташ Іалащдара, аьлар депутата **нов. Гуноева.** Доккхий хувцамаш хиннаяр МагIалбика районерча юрташка а. «Ингушский» совхозерча массайолча клубашка хIанз болх беш дика художественни самодеятельность я. Каст-каста хул самодеятельносте дакъа лоацаш бараш бригадашка, фермашка концерташ утвтадеш. Вахарца бувзам болаш лелабу цар шоай болх. Цхьабакъда, вай цIенхаштта белгалдаха деза культпросветучрежденей балха юкъера кхоачамбоацараш, хIана аьлча хIанз хургйолча ССКП XXII-ча съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь, деррига советски халкъ къахьеташ долча хана кердадар юкъе а кхувлаш вIашатIехьбаккха беза болх.

Советское яхача юрта библиотекаш чуйола цIеношца геттара эсала да. Цукхха моттигаш я библиотекашка тоъал тайп-тайпара литература доацаш. ЧIоагIа новкъарле еш гIулакх да Іай цхьайолча клубашка шийла хилар. Цудухьа хIанзехьа йоаккхо е еза шортта доагам Іалащдара.

МагIалбика районе дукха ба СОКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяра доккхий декхараш тIаийца къахьегамхой. ХIанз культпросветучрежденей керттера декхар да хьалха латтача маякий опыт шерра цIайовзийтар.

Дукха пайдане балхаш ду Шелковской районерча культпросветучрежденеша, аьлар депутата **нов. Авиловас.** — Клубашка, библиотекашка каст-каста тайп-тайпарча дикагIбарий балха опыт дIайовзийташ йола кайренаш, кхашка балхаш деш болча механизаторашта концерташ утвтадеш хул агитбригадаш, иштта кхы а.

ЧIоагIа лоархIаме гIулакх да районе цхьайолча колхозаша шоай чотах клубаш хьалъеш хилар. Соахка Сталина цIерахча колхозо ший фермашка хьалъяьй шиъ клуб, хIаьта укх шера хьалдеш латт 300 моттиг хургйолаш дола культура Ца. Цхьабакъда, Іоах нов. Авиловас, кхоачамбоацараш а да балха юкъе. Къаьстта ледара латт керда школаш хьалъяра гIулакх. ДукхагIа терко е езаш ба больницаш тоаяра болх. Культпросвещенешта эш шоай болх дика бовзаш йола кадраш. Цу гIулакха кIезига йоаккхо ю культура Министерствас. Нов. Авиловас йоах, культура учрежденеш хьалъяр массайолча организацей декхар да.

Депутата **Радченкос** дийцар Гудермесски района культура учрежденей балхах. ТIехь-тIехьагIа дегIадоагIаш, тоалуш, хозлуш латт тха город, аьлар цо. Цхьабакъда, дукхагIа хулаш латт городе баха нах а. Цудухьа хьалъе езаш я керда клубаш. Къаьстта сихагIа хьалъяь йистеяккха езаш я спортивни зал. Цу гIулакха новкъостал еш. Нов. Радченко белгалдаькхар хIанз юрташка болх беш дукха тайп-тайпара специалисташ болта. Цар сийлен декхар да культура учрежденей балха юкъе дакъа лацар.

Сунженски районерча культура учрежденеша хIанз шоай керттера декхар лерхI ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяра къахьегамхошта цахаддаш новкъостал лоаттадар. Цхьа шу да районе болх беш культура халкъа университет йола. Укх шера болх бе йолаеннай юрта боахама дикагIа йола опыт дIа-ioха йовзийташ йола университет. Книжкаш дешарий шоашта эшаш дола книжка харжа йиш йолаш вIашатIехьбаькхаб шоай болх ерригача библиотекаша. Художественни самодеятельносте дакъа лоацаш бараш соахкарчул шозза дукхагIа да. Кирова цIерахча колхозе укх шера шоай чотах хьалдергдолаш да аьхки кино хьувкхаргдола кинотеатр.

ТIехь-тIехьагIа дегIадоагIаш латт юрташкарча къахьегамхой культурни хьашташ, аьлар депутата **нов. Миваева.** Культпросветучрежденей болхлой декхарийла ба из гIулакх теркал а деш шоай болх вIашатIехьбаккха. Таханарча денощца дувзаденна хила деза культура учрежденей гIулаккаш. Нов. Мизаева белгалдаькхар Шаьла района культросветучрежденешта республика культура Министерствас кIезига новкъостал деш хилар. Геттара чIоагIа эш, аьлар цо, юрташкарча клубашта самодеятельносте дакъа лоацаш болчар оттае вIашатIехьдаргдола пьесаш, вай къахьегамхоеx яздаь дола дувцараш, очеркаш, иштта кхыйола а произведенеш. Цу гIулакха йоахко е декхарийла ба вай писателаш. Цхьабакъда, хIанз чIоагIа ледара латт из гIулакх.

Каргалински района Курдюковски станицерча Совета председателе **А. Г. Картышовас** дийцар, юрташкарча Совета иштта новкъостал ду культпросветучрежденешта. Цкъазахьа, аьлар цо, Советий йиш хилац ахча доллашехьа а клубашта новкъостал де цухьал ремонт е материал ца хилар бахьан долаш. Цу гIулакха йоахко е еза.

Культпросветучрежденешта хьалхашка латта декхараш белгалдаьхар депутата нов. **А. Р. Бузуртанова.** ХIанз, аьлар цо, къаьстта вахарца бувзам болаш, кердадар юкъе кхувлаш кхетамца вIашатIехьбаккха беза культура учрежденей болх. Цу балха юкъе хьинаре дакъа лоацаш хила еза юрташкара интеллигенци. Культура Министерство декхарийла я культура учрежденей болх дикагIа вIашатIештIехьбаккха.

Цул тIехьагIа цхьалхарча докладах йола пренеш чакхъьяьлар.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета VIII сессе баьча соцам тIа белгалдаьхар культпросветучрежденей болх дIахо тоабара хоадам боллаш дола наькъаш.

Марксизма - ленинизма лергйоаца идеяш, ССКП ЦК январски Пленума решенеш, цикагIбарий опыт шерра къахьегамхошта юкъе йоаржаяра, ССКП XXII съезда сийна республика къахьегамхоша тIаийца социалистически декхараш кхоачашце уж оарцагIбахара юкъе шерра дакъа лаца, аьнна тIакъийхар Лаккехьарча Совето культураи искусствеи болхлой, писателаш, художникаш, хьехархой, лораш, юрта боахама специалисташ, ерригача республика интеллигенци.

СЕРДАЛО
2-рIа сагI, 14 май, 1961 шу.

Партийни дешара итогови занятешка

«Шалинский» совхоза центральни усадьбе вІашагІъелла шин шера деша лаьрхІа экономически школа хиннай укх шера болх беш. Юрта боахама экономика тайп-тайпарча дешаех йола материал Іомаяь ца Іеш, 1960 шера Москве хиннача коммунистически болхлойн викалий совещане документаш а ССКП ЦК январски Пленума решенеш а Іомайир школе дешаш хиннараша.

Экономически школе хьийха материал ладувгІаш хиннараша миштта Іомаяьй хьахьекхар итогови занятеша. Итогови занятешка дийцар къахьегама овсарле лакхъярах, ССКП ЦК январски Пленумо хьалхашка оттадьча декхарех дола дешаш а, хІаьта иштта коммунистически болхлойн партей цхьоагІо хилар социалистически лагера низ хилар да, яха дош а.

Дика кийч а бенна баьхкабар цу занятешка дуккха дуккагІа бараш. Цудухьа пропагандиста оттадьча хаттаршта нийса жопаш а тийлар, материал шоаш кІоаргта Іомаяьлга а хьахьекхар. Царех ба агроном нов. Пугачев, бухгалтер нов. Лигай, совхоза керттера агроном нов. Ильин, иштта ахы дуккхабараш а.

Н. БОЙКО, ССКП Шалински райкома парткабинета заведующи.

* * *

Хан-ханнахьа занятешка ухаш а царга дика кийчлуш а чакхдаьккхар пэртийни дешара шу Гудермесски районерча «Дружба» яхача совхоза цхьоалагІча отделене вІашагІъелла хиннача юхьхьанцарча экономически школе дешаш хиннараша. Дика Іомайир цар «Фийг бола ялат даккхара декхар хІанзарча хьалашка социалистически юрта боахам дегІабара керттера декхар да» яха тема. Из декхар шоай совхозе миштта кхоачашду дийцар школе ладувІаш хиннараша итогови занятеш йолча хана. Цу дешах лаьца ятара хьалха хьамаьл даьча Л. Товмурзаева белгалдир ихьайбай продукташ дуккагІа яхара цаькъе шоай отделене долаш дола кхоачамбоацараш. Дика а дуккха а доакъар Іалашдарца, къаьстта хьажкІаш дуккагІа ебаяра чотах а деш, дикагІа барий опыт балха юкъекхувларца, комплексни механизаци ярца мара кхоачашдулургдац, аьлар цо, хьалхашка латта декхараш.

Вай республике цІи хеза болча хьажкІаш лелаерий балха опытаца шоай деккараш дувзаш дийцар М. Шаипова, М. Хамурзаевас, иштта кхыбараша а. ХьатІадоагІача шера дІахо юрта боахама экономика Іомае лаьрхІар дешаш хиннараша.

В. КАЛАШНИКОВ.

* * *

Сунженски районерча Ленина цІерахча колхозе укх шера вІашагІъелла хиннай колхоза производства экономика Іомаю семинар. Семинаре ладувгІаш хиннараш дуккагІа долча даькъе нохчашха нах бар, хІаьта семинара кулгалде пропагандистски балха дика опыт йола нов. Аристов хьожаваьвар.

Дукха ха йоаццаш итогови заняти хилар цу семинарски группа. Колхозе къахьегама нормировани яра хьакъехьара дош дар цар хьалхагІа дийцар. Нов. Мамышев бригадир волча кхаика болх беча бригаде учет лелаяра гІулакх вІаштІехьдоацаш хиннадар, цудухьа къахьегама дисциплина а мела хиннай цига. Бакъда, семинаре Іомадаьчо новкъостал дарца уж кхоачамбоацараш сихха дІадаха вІаштІехьдаьлар Мамышева.

Жа леладеча ферма заведующи волча нов. Л. Осмаева дийцар, дикагІа барий опыт балха юкъе а йоалаеш механизированни жа ларгара гІулакх вІаштІехьдаккхарах сменах йола нормаш 25—30 процент лакхъе торо хургхилар. Цу гІулакха пайда баьлар царна семинарски занятешка Іомадаьчох.

Продукци яккхарга дІабода мах лохбара хьакъехьа дуккха пайдане предложенеш а тийлар къамаьташ даьраша.

У. САНИН, ССКП Сунженски райкома орготдела заведующи.

* * *

Дукха ха йоаццаш Наьсар-Кертерча юкъерча школе вІашагІъелла хиннача коммунистически кхетамца саг кхалкхевара марксистско-ленински теори Іомаеча семинарски группе партийни дешара шу чакхдаларца ювзаенна хиннача теоретически конференце дийцар семинара программа керттера дешаш:

«Коммунизм хьалъяри керда саг хьалкхевари» (докладчик хьехархо Е. С. Щербакова), «Интернационализми патриотизми йолаш къахьегамхой кхетабари буржуазни национализмахи шовинизмахи юхедисаранта духьал къовсам лоаттабари» (докладчик хьехархо Р. М. Елканова). Москве хиннача коммунистически болхлойн партей викалий совещане документашта кетаяь доклад йир истори хьехархочо Л. А. Мартыненкос. Иштта кхыдола дешаш а дийцар цар, хІаьта шиг программах дІахо хьатІадоагІача шера шоай семинарски группага болх байта а лаьрхІар.

Н. ПАШЕННЫХ, ССКП Назрановски крайкома политпросвещене кабинета заведующи.

Дуккагіа гулъе металлолом

Вай мехка халкъа боахам дегІабоалабара йолча ворхІ шера планах 1965 шера 86—91 миллион тонн болат лоаладергда.

Из декхар кхоачашдара цІаккха а ца хиннача тайпара металлургически база шеръе лаьрхІа керда рудникаши болат лоаладеча производствана юха лоаладаь чугуни лоаттадергдола доменни пишкаш е лаьрхІад.

Болат дуккагІа лоаладарга хьежжа дуккагІа гулъе а кийчье а еза металлически лом, хІана аьлча вай мехка доаккхача болатах ах гаргта цунах доаккх.

Цхьабакъда, хІанз а дукха металлолом улл дІа ца луш вай республикерча предприятешкеи организацешкеи. Металлически лом дІаялара дукха уйла яц Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода директора нов. Семеновас. 20 тонн гаргта металл улл цига дІакхесса. Завода территоре тІара металлолом хьагулъяц.

Мехкдаьтта чакхдоаккхачен газовойн промышленноста управлене чуйоагІача центральни ремонтно-механически заводе 80 тонн хулаш йола 20 ротатор ена ши шу совгІа ха я. Цхьабакъда, е ремонт еш а е металлолом дІалуш а яц уж.

Иштта дукха металлолом улл дІа ца луш транспортни машиностроене заводе, Назрановски мельзаводе, иштта кхыча предприятешка.

Металлолом гулъяреи дІаяларен боккха лоархІам болаш гІулакх долга а ховш, мамогга дуккагІа из дІаялара оарцагІбовла беза ерригача организацейн предприятейн кулгалхой.

Н. ДОНЕЦ.

Дийнахь-буе 800 грамм тІакхет

Укх шера социалистически яхье а яьнна, дика толамаш даьхад Урус-Мартановски района предгорни опытно - производственни боахама шоллагІча отделенерча Іаьсашта гІулакх деш йолча Укленна Марияс. Ше гІулакх деча Іаьсех цхьаккха а Іаса ца далийтеи дийнахь-буе царна дуккагІа дулх тІакхетийтеи дош деннадар цо.

Ше денна дош сийленца кхоачашду Марияс. Из хьежача Іаьсех цхьаккха денна а дац, хІаьта царех хІаранена дийнахь-буе 800 грамм дулх тІа а кхет. Дика совгІат да из парте XXII-ча съезда.

У. НАЖАЕВ.

Доагіача бесса гІулакх де деза коа тІарча оалхазарашта

Ах шера план кхоачашъяьй

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза коа тІара оалхазараш леладеча фермай болхлоша дош деннад укх шера хІара котамгара 100 фуъ гул а даь, шу чакхдоалаш паччахьалкхенна 650 ззар фуъ дала. ССКП XXII-ча съезда сийна дош деннад цар тІаийца денхараш ханал хьалха кхоачашде.

Коа тІара оалхазараш леладераша хьийга къа дейнадац. Паччахьалкхенна фуаш дІадалара ах шера план районе эггара хьалха кхоачашйир совхозо. 440 ззар фуъ паччахьалкхенна дІадала дезача 580 ззар фуъ дІаденнад.

Уж толамаш доахаш къаьстта чІоагІа кхьхьийгад пхелагІча отделене коа тІара оалхазараш леладеча комсомольско-кагирхой ферма коллективо. Коа тІарча оалхазарашта дика гІулаих дарах, хан-ханнахьа даа хІама телярах торо хилар цу коллективага донкхий толамаш даха. Уих шера биъ бетта хІара котамгара гулдаьд 72 фуъ. Дика болх беш хиннаб Мукаева Зайбуллан Тозурнаева Бушеи.

Ах шера йола план ханал хьалха кхоачашъеш хьинаре къахьийгад цхьоалагІча отделене птичницаша Л. Цугаевас, Я. Магомадовас, И. Ибрагимовас, П. Мансуровас, кхыбараша а.

В. АКОПЯН.

Оаха яздаьчох хиннар

«СУРТО БЕХКЕ БУ»

Иштта корта а болаш ваьто укх шера 13-ча апреле жепа техача суртахи цун кІал хиннача заметкахи укх тайпара хоам бу Наьсарен райисполкома председателе нов. Цокиева: «Заметка тІа белгалдаьха кхоачамбоацараш хилар бакъ да. Ленинна улицах котта хурлбоацаш дола гІулакх вІаштІехьдаьккхад, хий Іоухаргдолаш ханал щІен а даь...»

Запорожски область. Акимовски районерча Ватутина цІерахча юртбоахама артело укх шера 640 гектара тІа дІаюврга хьажкІаш. Царех дуккагІа йола хьажкІаш ялатийна хьалкхее лаьрхІад.

Колхоза итт звено я. Царех цхьанне хьалхле лелаю комсомолка Лидия Чуваковас. Цун звенос дош деннад укх шера юкъера лаьрхІача 42 гектарах хІаране тІара 50 центнер фуалъяьха хьажкІаш яха, хІаьта 19 гектар хулаш долча даькъ тІара хІара гектара тІара 70 центнер яккха а. Шоаш тІаийца декхар толаме кхоачашдара хІара гектара тІа 19 тонн йолаш кхо диллад комсомольско-кагирхой звенос. ХІанз хьажкІаш дІаювча хана, механизатораша кхаш тоаду, гранулированни суперфосфат а ехкаш.

Сурта тІа: Ватутина цІерахча колхоза агроном Рощин Николайн звеньевая Чувакова Лидия хьажкІаш дІаювча.

А. Красовске сурт.

ТАСС фотохроника.

ХІара денна Ермоловски совхоза коа тІара оалхазараш кхаба эш 15 тонн концентрированни доакъар, хІаьта оалхазараш чехка дебарца 20 тоннага кхоачаш эша а мег.

Доакъар хьадалалехь совхоза эш 1200 тонн концентрированни доакъар, хІаьта хІанзехь а дІадала хІама доацаш да коа тІара оалхазараш. ХІама доацаш йисача котамашеи боабашкашеи Іодеш дола фуаш совцоргда, кІоригаш йовра кхерам ба. Цудухьа Іалаьмате чехка хьалхарча юхьига 600 тонн концентраташта наряд хилийта еза оалхазарашта. Цхьабакъда, хІаманна сагота воацаш йоах республика юрта боахама министерства зоотехника нов. Журбинз, тамаш я совхозо наряд йоаккхе. Кхыча совхозашка а дац шозна дала хІама. Цхьабакъда, коа тІара оалхазараш моцала дойта янне йиш-м яц. Республика совхозий Управлене жердача начальника нов. Тонгиева йоаккхо е еза Ермоловски коа тІарча оалхазарий совхоза, РСФСР-а кхыча совхозашкара дена а оалхазарашта даа хІама дойташ новкъостал це деза цо.

Соахкарчул кІезигагІа йов кІоригаш. Цунах катем хинна Іе йиш яц, кІоригаш дика кхаба еза.

Дика хьожилгеи чуйоахка моттит парпІата хиларг боккха лоархІам болаш да кІоригаш ца йойтара. 800 кІориг мара чухила йиш йоацача брудергаузе 13 эзарнега кхоачаш кІоригаш лелаю Ермоловски совхозе, кхы уж чуйохка моттиг ца хиларах. Из бахьан долаш дукха йов кІоригаш. Цхьабакъда, хІанз укх сахьата-м кІоригаш чуйоахка моттигаш готта яц. ХІаьта а денна эзараш йоахаш паттача кІоригашта банне а кхоачам болаш яц хІанз йола брудергаузаш. Цудухьа махулла чехкагІа хьалъе еза кІоригаш чуйоахкаю моттигаш. ФунагІа даь а уж хьалъяра эша средствашш лаха еза республика совхозий Управлене. Уж хІамаш гІехьаленна лаьрхІа укх сахьата хьалъе йиш еще, хІанзарчоа аьнна йІовхалахи догІахи коа тІарча оалхазарий лачкъа йиш хургйолаш кхоалленаш е мегаргьа.

1959 шера Ермоловски совхозо мел эш боабашкий дулх лоаттадора Грозне бахача наха. Цхьабакъда, 1961 шера январь тІакхоачаш вІалла йоацаш дІаяьлар боабашкаш. Ер шу долалуш массехк эзар боабашк ера совхоза арахьара тІа. Іалаьмате дика яхк уж. ХІара денна 2 эзар гаргта боабашка кІориг йоаккх инкубатора. Бакъда, уж кхаба моттиг а лела хи Іамарч а эш.

Соахка цийнача гІалатий уйла а е кхоачамбоацараш дІадаха терко а яьщ совхоза кулгалхоша: директора нов. Сухомлиновен керттерча зоотехника нов. Дзусовен. Коа тІарча оалхазарашта дикагІа гІулакх дайтара, уж лерттІа кхабийтара, кхоачам хиллал оалхазараш чудоахкаду моттигаш а Іамарч а дара йоаккхо яц цар.

Совхоза ветеринарни лоранна оалхазарашка хьажарал совгІа, оалхазараш леладерашта юкъе кхетама болх бац, оалхазараш ца дойта профилактика а лелаяц.

Сона хетачох консультацеш е РСФСР-а юрта боахама Министерствера йоккха говзал йола ветеринарни лор хьийхача бакъахьа ва совхозе, коа тІара оалхазараш ца дойтара, лазар ца хилийтара тІехьа гоаттабеча къовсам хьакъехьа хьехамаш дергдолаш.

ССКП ЦК-а январски Пленума решенешеи новкъоста Н. С. Хрущева къамаьл а деш хиннача Къилбаседа Кавказа юрта боахама дикагІа болча болхлой Ростовски совещанеи чІоагІа новкъостал дир Ермоловски коа тІара оалхазараш леладеча совхоза болх тоабара. Дулхи шуреи паччахьалкхенна дІаяла йоагІа 1 квартала план кхоачаштъяй, хІама ца эшшаш берригача коа тІара оалхазараш леладераша доккхий толамаш даьхад. Укх шера кхаь бетта хІара яккача котамгара 55 фуъ гулдаьча нн. Нина Васильевна Олюнинайна, Анна Никитична Воропаевнайна, Мария Евстрафьевна Лазаревайна карагІдаьннар хІама ца эшаш совхоза оалхазараш леладеча берригача болхлошта карагІдоал. ХІара яькача котамгара январе 12,3, феврале 17, марте 19 фуъ гулдаьд цар. Дика гІулакх деш хилар бахьан долаш 82 процент фуаш инкубаторашка дІачу тел.

КІоригаш йоахийтача бригадира нн. Кравченкос, оалхазараш леладеча Шабаева Аьсета, Бондаренко Матренас, Чернова Еленас шоаш кхо ца беш къахьег, наггахьа мара ца йолийташ, еррига кІоригаш йоаккхо а еш хьалкхеи цар.

Планах йоагІачул дуккагІа шура йоаккх совхоза дикагІа болча болхлоша Юсупова Марияс, Зелимханова Курпату, Арсанова Лусас, геттара дика болх бу совхоза коммунисташа Клавдия Ивановна Власовас, боабашкаш лелаеча бригадира В. Долговас, кхычар а.

Совхоза кулгалхоша, республика партийнин советскин организацеша хьалаца деза совхоза дикагІа болча болхлошта карагІдаьннар, бІаьш эзараш дола коа тІара оалхазараш ца дойташ кІалхара даха, уж тоссача хІаманца Іалашде деза, Іамарч доахилга, брудергаузаш хьалъелга вІаштІехьдаккха деза.

Н. ЛЕПОРИНСКИЙ.

Къаьстта чІоагІа кхераме долча зуламашца лоаттабу къовсам чІоагІбарах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Къаьстта чІоагІа кхераме долча зуламашца лоаттабу къовсам чІоагІбар духьа СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

1. Ве — топаш тоха суд е могийтадда: геттара боккхача боараме паччахьалкхен е общественни фузкъа лочкъадарах, промысла хьисапе харц ахчеи маьхера кахьаташи дохкар духьа кийчдарах а уж дохкарах а, хІаьта иштта къаьстта чІоагІа кхераме гІулакхаш леладеча рецидивисташта а кортамукъал йийхкача моттигашка лийца боаккача бакъахьарча новкъа лестачарна кхерам тІатессаче, е администрацех леташ болча, е цу гІулакха зуламе тоабаш вІашагІъетташ, е цу тоабашта юкъе шоаш доккхагІа дола дакъа тоацаш болча, уж тайпа зуламаш бахьан долаш суцаш яьча наха а.

Боаберболаш суд е йиш яц зулам далехьа барайтта шу лизанза болча наха, хІаьта иштта зулам деча хана е приговор оттадеча хана берах йиннача кхалнаха а. Топаш тоха суд яьча кхалсага топаш тоха йиш яц, нагахьа санна приговор кхоачашдеча хана из берах яле».

2. Паччахьалкхен доархІамера зуламаш дарах угловни бехк беш долча закона 24 статьяна юкъе хьолда ер чулоацам бола шоллагІа дакъа:

«Промысла хьисапе ужжамо гІулакхаш леладарах доалахьа мел йола хІама хьа а йоаккхаш итт шерагара пхийтта шерага кхаччалца кортамукъал ешкарца таІазар ду е доалахьа меел йола хІама хьа а йоаккхаш топаш тоха суд ю».

3. Бархі шерагара пхийтта шерага кхаччалца кортамукъал ешкийла е топаш тоха суд йойла къаьстта чІоагІа кхераме гІулакхаш леладеча рецидивисташта, хІаьта иштта кортамукъал йийхкача моттигашка лийца боаккача бакъахьарча новкъа лестачарна кхерам тІатувсаш, администрацех леташ, цу гІулакха зуламе тоабаш вІашагІъетташ е цу тоабашта юкъе шоаш доккхагІа дола дакъа доацаш, доккхий зуламаш дарах суд яь болча наха а.

4. ССР Союзеи союзни республикайн уголовни законодательства Основай 44-гІча статьяна юкъе хьувцамаш хьолда, цу статья диллагІа дакъа укх редакцех а оттадеш:

«Условно-ханал хьалха кортамукъа кецаш а техача ханах яькха яланза юхейиса ха дайгІча таІазарца хийца хинна а нах, нагахьа санна техача ханах юхейиса ха чакхъялехьа цу наха шоашта ховшшехьа а хьалхагІа шоашца суд яь пайта керда зулам дандале;

3) паччахьалкхенна къаьстта чІоагІа кхераме дола гІулакхаш леладарах, бандитизм лелаярах, харц ахчеи маьхера кахьаташи кийчдарах а уж дохкарах а, валютни операце хьакъехьара бокъонаш телхаярах, чІоагІа боккхача боараме паччахьалкхен е общественни фузкъа лочкъадарах, хІаьта тІема хана е тІом хилара кхерам тІаэттача хьалашка — ССР Союза законодательства къаьстта белгалдаьха, кхы тайпа чІоагІа дохкий зуламаш дарах а.

Ве — топаш тоха суд е могийтадда: цу тайпара къаьстта кхераме гІулакхаш леладеча рецидивисташта а кортамукъал йийхкача моттигашка лийца боаккача бакъахьарча новкъа лестачарна кхерам тІатессаче, е администрацех леташ болча, е цу гІулакха зуламе тоабаш вІашагІъетташ, е цу тоабашта юкъе шоаш доккхагІа дола дакъа тоацаш болча, уж тайпа зуламаш бахьан долаш суцаш яьча наха а.

Боаберболаш суд е йиш яц зулам далехьа барайтта шу лизанза болча наха, хІаьта иштта зулам деча хана е приговор оттадеча хана берах йиннача кхалнаха а. Топаш тоха суд яьча кхалсага топаш тоха йиш яц, нагахьа санна приговор кхоачашдеча хана из берах яле».

2. Паччахьалкхен доархІамера зуламаш дарах угловни бехк беш долча закона 24 статьяна юкъе хьолда ер чулоацам бола шоллагІа дакъа:

«Промысла хьисапе ужжамо гІулакхаш леладарах доалахьа мел йола хІама хьа а йоаккхаш итт шерагара пхийтта шерага кхаччалца кортамукъал ешкарца таІазар ду е

5. ССР Союзеи союзни республикайн уголовни законодательства Основай 24 статьяна хьежжа, паччахьалкхен доархІам бола зуламаш дарах угловни бехк беш долча закона 1—10, 14, 15, 23—25, 27 статьяшка белгалдаь зуламаш дарах бехк баьннар цул совгІа шин шерагара пхе шерага кхаччалца Іовахьийта суд еш хилар оттадоцца.

6. Союзни республикай Лакхехьарча Советий президиумашта гІадуллалца укх указага хьежжа союзни республикай уголовни кодексашка тІатохаш хувцамаш делга.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1961 шера, 5 май.

Специалиста хьехамаш

Компрессионни хьисапе Іоахарий даІар

Доазал дехьарча а вай мехкарча а Іилман болхлоша даьча тохкамаша хьахьекхад, хІанзалца доІаш хиннача тайпара Іоахарий доІаш хинча, дулха а тхана а уж эсала кулаш хилар.

ХІаьта а массанахьа доІаш да 15—30 ци даьнна Іоахарий.

Цу ханага кхаьча Іоахарий даІара маІан да даІарах хиннача човна хьув ца кхийта а уж ца дайта а гІертилга.

Ховш да, йІайхача хана цІока хоададеш даІарах кхыметтел къона дале а дуккхача хьайбашта хьув кхувш а уж довш а хилар. Цудухьа Къилбаседа Кавказа хьалашка біаьстан юхье март бетта а апрель бутт юкъе баххалца а, вешта аьлча жа дахкача хана бу из болх.

Оаха даталаьцар тІехьагІа зе даргдий-хьоті аьнна кхера ца везаш, йола способ а леха, хьайбаша луш йола продукташ алсамйоалача, 3—5 бутт баьннача хана жа даІа.

Керда способ лохача хана теркалдаьд шелалга даькхха хьайба дегІ хоададаьча хана зембоккхаш укх тІехьхьарча шерашка даь тохкамаш.

Шелковской районерча «Коминтерн» яхачеи Сталина цІерахчеи колхозашка а «Шелковской» яхача жа леладеча племсовхозе а дуккха опыташ яьчул тІехьагІа оаха соцам баьб лаккхеьа белгалдаь гІулакхаш доахкаш йола, даІара техникага диллача литературашкара йовзаш мел йолчарел аттагІа а сихагІа а чакхъяккха йиш йола способ компрессионни (бурилгаш Іовдар) способ хиларах.

Жа даІара болх къаьстта цу гІулакха аьнна хьадаьча моарзагІашца бу. Цу моарзагІашца толІа а йийя, цІоканна зе ца деш, бетта чу йошаю бурилгаш.

Моарзагіа кІалхара боаж — шаьра пхоп бурилг чуйоаллача бетта йиткъагІа йола мотти бага оттаргйолаш даькхха 2—4 сантиметр шера харш доаллаш лаккха хьалхьайза хьалхашкахьара зІоки, йолча йада хьисапе я. КІеззига Іочусетта йола тІера боаж айхха кІалхарчоа Іобагаотт. Иштта баьча боаж-моарзагІа хьайбай бурилг тешшаме хьа а лаьце багара эккхийташ. Бетта цІока айп ца даккхар а ца ачар а духьа боажамашта юкъе 10—15 миллиметр ойсса юкъ йитай. Из болх хьайба дийкха Іо а дилле бу.

Цхьа бурилг ботт йиткъагІа йолчара хьа а лаьца, боаж-моарзагІана бага йолл. Цул тІехьагІа боаж-моарзагІа цІаьхха вІашка а толабийя, бетта чура бурилг моарзагІа хьалхашкарча зІокарах доаллача харша юккъе гІолла чакхъэккх. Цу хана бурилг чуйоалла пордув эккхаш ший тайпара тата хоз. Цул тІехьагІа кулг техача хов бурилг миштта Іайдай а бетта чура бурилг эра миштта йоагІа а.

Бурилгех доахка пхаьнаш ца а толхадеш, цар болх соцабара хьайба цхьа бурилг еІз-яьнначул тІехьагІа бурилгий бетташка йоккхий чІоагІа оаш ца йисийта хьажа веза. Нагахьа санна уж нийслойя, нана пІелгаца ата хала яц уж. Бетта чу йиса кІама Іайдде ченгахьа хьалтотт.

Вож бурилг йоІаш а иштта болх бу.

Цу тайпара бурилгий пхьаьно беш бола болх боха а беш деІача хьайбашта аттагІа хул, уж урсаца тедаш доІачул. Цюка біарчча дусаш хиларо чов біех а яйтац, хьувкха а яйтац.

Бурилгаша яцаш цхьа-ши бутт боаккх. ДоккхагІчарчул къонагІчар хьалхагІа еше йоалл уж.

ТоІаяь йохаяьчул тІехьагІа болх ца беш юхейиса бурилгаш, йоккхалга-зІамигалга диллача, массаза а гІулакха цІенача тайпаех долча Іулашцара жа дахкача хана 10 ценал совгІа ха юкъе йоланза бола 66 Іаьхар хьа а къоастабаь, 4 группа а яь дийкъар уж, хІара группацарча Іаьхара дозал юкъера лаьрхІача цхьатарра а хургдолаш — 3,8 килограмм.

Йиъе а группацара хьайбаш ноаношта тІехьара къоастадалца а къоастадаьчул тІехьагІа а цхьан Іулца леладир. Опыт еш дола Іоахарий бурилгаш Іувдаш деІар 5,5 бутт цар баьннача хана. Тохкам беш дараш, массаза доІача тайпара, 20—30 ди даьннача хана деІар.

Кхоалагіча группацара Іоахарий бурилгаш хьа а йоахаш деІар, цар 5,5 бутт баьннача хана. Йиъалагіа йола группа ца йоІаш йитар.

Йиъе группацара хьайбаш 16 бутт баьннача хана дийна долаш эзача цар хинна дозал а доаладьчул тІехьагІа царех хьаяьннача хІамай дозал а № 1 йолча таблица тІа хьахьекхаш.

16 БУТТ БАЬННАЧА ХАНА ДИЙНА БОЛАШ ЭЗА ДОЗАЛИ БИЙНАЧУЛ ТІЕХЬАГІА УСТАГІО ДИЛЛА ДУЛХИ

Хьайбай группаш	16 бутт баьннача хана дийна болаш эзача кгр.	Бийначул тІехьагІа біарча эзача кгр.	Чура мухь гр.	Дулхашар морфологически хІамаш		
				пхьидаш гр.	диин гр.	тІехкаш гр.
5,5 бутт баьлча бурилгаш Іувдаш деІараш (опытни группа).	43,3	16,5	1780	11330	1320	3600
20—30 ди даьлча массаза мо деІараш (тохкама группа).	37,2	14,1	1830	9520	1070	3250
5,5 бутт баьлча бурилгаш хьа а йоахаш деІараш.	42,0	15,9	1170	10950	1100	3550
ДаІанза дараш.	42,2	16,2	1260	11370	810	3630

Цу таблица тІара туш да дийна долаш эза опыт еш дола хьайбаш тохкам беш дарел 16,4 процент совдаьнна хилар а яа мегаргйола продукци царех дуккагІа яьнна хилар а.

Опыт еш долча деІача коша юхьанца оргача хана 4,1 килограмм елар хІаране, тохкам беш дараша—3,7 килограмм. Опыт еш дараша 0,4 килограмм е 11 процент дуккагІа лу.

Кой бурилгаш Іайда даІар гІойлечагІа да доІаш аттагІа кхиларга диллача а хьувкъаяра кхерам ца хиларга диллача а. Цо йиш хулийт хІанз санна катий долча хана ца а доІаш, уж дикка онда даьннача хана даІа, вешта аьлча 5—8 бутт баьннача хана. Иштта деІачул тІехьагІа кой теннагІа а тха дуккагІа луш а хул.

Цу тайпара, иштта деІача коех, хьалкхедарга кхы совнагІа мах цІабахийта ца безаш, дулхи тхан дуккагІа доалл. Цул совнагІа кхаьккхий а дикагІа кхул, даІарга бода мах а ха а кІезиглу.

Нохч-ГІалгІай АССР-е эттара хьалхагІа бурилгаш Іувдаш 5—8 бутт баьнна кой даІа волавелар жа леладеча «Шелковской» племсовхозера ветврач нов. И. И. Суворов. Цу гІулакхо йиш хилийтар деІача коех продукт дуккагІа яккхарца цхьана селекционно-племенной болх дика чакхбаккха а.

Племенной гІулакха дика доаца 15—25 ди ха яьнна дола Іоахарий массаза а даІале хьалхагІа выбраковка е езаш хиларах зоотехнически персонал дуккхаза а гІалат ювлаш моттигаш нийслу, хІаьта онда даьннначул тІехьагІа деІача уж гІалаташ гуча а дувл.

А. МОЧАЛОВСКИЙ, ветеринарни станце Іилман болхло.

СЕРДАЛО
3-га оагІ. 14 май, 1961 шу.

Доазол дехьара

Гизенга: алхха парламенто мара оттадергдац законахи демократическии дола Іаьдал

РИМ, 10 май. (ТАСС). «Ерригача Конго алхха тхо цаІаш да ООН-а бокъонца сий деш, Кхерамзлен Совето шийна тІадилла декхар ООН-а Іаьдало кхоачашдар деза тхона». — аьннад Антуан Гизенге «Унита» яхача газета специальни корреспондентага.

«Нейтралитета политикана тІехьа да тхо, — аьлар Гизенге. — Шин блока юкъе дунен халкъий деррига-чаа довнех тоам бар цезарах хинна ца Іеш, тха мехка эттача исторически хьалаца довзаенна хьахинна я тха цІенача дег тІара позиц. Конго кІезига дегІабена мохк ба, цун хІанз а бокъкха никъ бе беза, цІенача дегаца тхона новкъостал де безам мел болчоа хьадийла да тха мехка доазонаш. Цхьабакъда, укхаза воатІачо къайгалІа а гучахьа а Конго политически вахара юкъелелхилга дита деза. ЦІенача дегара бола доттагІий дукха беза тхона. Вокхар йоккха тІайгІа тІаенай тхона».

«ООН-а Кхерамзлен Совета укх шера 21 февраллера резолюци кхоачашъяр деза тхона, — аьлар дІахо Гизенга. — Тхо тІехьа латта позицеш Конго шийлоІамегІа йола африкански пачахьалкхе хиларах бола цаІ мара боаца тешам ба. Тананаривеи Кокийавилеи хиннача совещанешка оаха дакъа лаца тиганзар пхьаккха а парламенто харжанзеи оттаянзеи йолча «правительствашта» мукІарло ца дар бахьан долаш ца лацарал совгІа, уж совещанеш Конгона хийра долча низаша яьи Конго бокъонца долча хьашташа маяккара йоацаш цар решенеши хиларах». «Конго цаІ мара йоаца законах йола орган лоархІ оаха 1960 шера июнь бетта халкъо кержа парламент. — аьнна белгалдаьккхар дІахо Гизенге. — Алхха парламенто мара оттадергдац законахи демократическии дола Іаьдал, алхха цун депутаташца хьалхашка мара шиий бокъонаш Іойохкаргьяц тха правительства».

«Дика жхетадеш да оаха законах доацача низашца барт берг ца хилар, — аьлар законах йолча правительствана керте латтачо. — Конго политически вахара чухь бокъонца дола закон оттадергдолаш переговораш е рьаза ца тхо. Вежараша вІаши боабеш бола тІом ца хилийта гІерт тхо, кІана аьлча, нийсхо йола тха позиц, тха бокъонаш, тха программа дуккагІа долча Конго халкъо хьаллоацаш хиларо машарга бодача новкъа тхота толам боаккхийтаргхиларах теш тхо».

А. А. Громыкос Женеве яь заявлени

ЖЕНЕВА, 11 май. (ТАСС). Селхан укхаза Лаоса дош дувцача дунен халкъий совещане нхьчай СССР-а нхьича мехкащарча гІулакхий министр Андрей Громыко керте латта Советски Союза делегаци.

Ше Женеверча аэродроме макхьчванге а А. Громыкос аьннад, Советски правительства шийна могар дергда нийса а духьале йоацаш а Лаоса дош къоастадараи Къулбехьен-Малхбоален Азера тІема нхерама нхурч дІабаккхараи. Оаха дог доах, аьлар Громыкос, совещане дакъа лоацача нхьчар а иштта гІулакх дергхиларга...

ФРАНЦУЗСКИ КОМПАРТЕ XVI-ГІА СЪЕЗД ХЬАЕЛЛАР

ПАРИЖ, 11 май. (ТАСС). Парижах йоаллача Сен-Дени яхача городе тахан Іуйрийна хьайийлар Французски коммунистически парте XVI-гІа съезд. Съезда балха повестка тІа оттадаь ши дош да: «Капиталистически монополей Іаьдала дуьхьала, прогресс, кортамукъале, машар бахьан долаш, демократи юхаоттаяр а кердаяккхар а дуьхьа доаттабеча къовсамера берригача болхлойи демократически низийи цхьоаІо» яхача дешах йола ФКП ЦК отчетни доклад а (докладчик ва ФКП ЦК Политбюро член а ЦК секретарь а вола Вальдек Роше), кІаьхта иштта парте лаккхехьарча органашка хоржамаш делга а.

14 мае яхаччаца хургья Французски коммунистически парте съезд.

Алжирски патриотий демонстрацена топаш еттар

ПАРИЖ, 10 май. (ТАСС). Алжире цІаьхха а Іодахад шоай даьхен кортамукъалеи лоІами баккха гІертача маьршача алжирски патриотий цІий. Кхоъ вийнеи иттанена човнаш яьи— иштта я Джиджелле хиннача алжирски патриотий машареча демонстраце дакъа лоацаш хиннарий цІий Іодохийташ французски полицеи жандармереи даьча низий итот. Алжир яхача города малхбоаленгахьа 250 километр гаьна уллача цу портови городока улицашка дуккхача ккалнахеи кагирхошеи дакъа а лоацаш, Іарбашха болча наьха йоккхий демонстрацеш хилар цхьайолча нах бахача кхыча моттигашка а.

АНГОЛЕРА ТІОМ

ПАРИЖ, 11 май. (ТАСС). Къаммукъадаккхара къовсама ала баьннача португальски колоне Анголе цІий Іо а ухийташ тІом латт тІайттараштеи колониальни эскараштеи юкъе. Къаьстта чІоагІа тІемаш да колоне къилбаседа районашка.

Укх тІехьарча деношка кхы а чІоагІагІа лел Анголе тІайттарий гІулакхаш лоархІам болча стратегически пункташка, бувзамий наькъашка, аэродромашка. Анголера деча хоамех, тІайттараш дуккха а гулбеннаб Ненаге яхача районе (Къилбаседа Ангола).

ПАРИЖ, 11 май. (ТАСС). Франс Пресс яхача агентства корреспондента Лиссабонера беча хоамах, Португале премьер-министра паччахьалкхен министра Перейра селхан аьннад, хьалха Белге колони хиннача Конгоца доазув долча Ангола районе йолча португальски арме тІема наступлени йолаергья укх бетта.

Дукха ха йоацаш эргаьккха Салазара правительство чІоагІо яь я, аьлар Перейра, Анголера тІом дІабаккха а тІемеи экономически чрезвычайни гІулакхаш чакхдаха а.

Колонизатораш унзарбаьннаб

ПАРИЖ, 11 май. (ТАСС). Португальски Гвинее сихбаь парашютисташи «ударни отрядаши» ухийташ я Салазара правительство.

Биссао яхача керттерча городе а Португале цу африкански колоне кхыча районашка а моттигерча къамех болча наха йоккхий демонстрацеш ю португальски колониальни доала дуьхьала. Іаьдало къиза тІаІазар дир цу халкъа демонстрацешка дакъа лоацаш хиннараша. Зигиншорера (Къулбехьара Сенегал) АФП агентства корреспонденто беча хоамах, Сенегалера кІалхарбовла кхийнача африканцаша аьннад, португальски салташа «дукха африканцаш» боабаьб, аьнна.

Хіанз Португальски Гвинее дукха африканцаш лувц колониальни полице. Тіехьара яхьаччча хоамех, 50 совгІа африкански «националистски» деятель лаьцав.

Португальски Гвинеера «цхьатарра удаш ба» хІанз: колонизатораша шоай дезал Португале дІаухийт.

Китаерча доттагІашкара письмо

Дукха ха йоацаш Грознерча «Спартак» яхача Советски Союзе хьалхле яккхара къовсам лоаттабеча «А» классе чуйоагІачча команда цІерах письмо денах Китайски халкъа республикера.

«Тха деза советски доттагІий, — йоах письмо тІа, — тхона, къонача волейболисташта лика довз шун команда ловзар, тха чІоагІа безам бар шуца хьоачаш леладе. Тха «Спартак» яха команда вІашагІъеллай 1959-ча шера. Цу хана денз дикка ловза Іомаденнад тхо. Тайп-тайпарча яхьашка 26-зза дакъа лаьцад оаха, хІаьта 19-зза кот а даьннад. Цунах кхоачам бе лаьрхІа дац тхо, бакъдар аьлча сихха дегІа-м доагІа команда ловзар. Тха команде тренер вац. Цудухьа, тхона чІоагІа ловра оаш тха ловзар кхы а дикагІа хургдолаш тхона цьехамаш телар.

Спортоменаш хиларал совгІа дика а деш оаха, йоах дІахо письмо тІа, хІаьта эрсий мотт а дика Іомабаьб оаха».

ЦІаккха а дицлургдац тхона дІадахача шера тхоаш Китае безаме тІаашар. Москвера тхо дІадолхача хана чІоагІа дукха дувцар тхона китайски спортсменаш спорт дукха езаш ба яхаш. Из бакъхилар. Пекине, Шанхае, Нанкине, Цзиняне, иштта кхыча моттигашка тхо долаш бІаргагора тхона балхара йистебаьнна кагий нахи мехкарийи спортивни зале, стадионе ухаш.

Спорт дукха езаш миллионаш нах ба Китае. Цудухьа шерра-шера дуккха а дуккагІа хул Китайски Халкъа Республика спортсменаш.

Къаьстта из цика бІаргаДейра китайски волейболисташ ловзаш. Массехк шу хьалха европейски командана иштта дуьхьал отта низ болаш ящар китайски волейболистий команда.

Хіанз кхы тайпара латт из гІулакх. Китая клубни командаш а моллагІча командашца ловззалургйолаш я.

Эггара хьалха лейзар тхо Цзиняне. Российски спортсменашца ловзаш яр Шамдунья провинце сборни команда. Ловзар дІадоладалалехьа хьажа баьхкараша безаме тІаийцар тхо.

Китае долаш дукха хІамаш дейзар тхона. Тхо хилар металлургически зздова болхлой болча, юртбоахама коммуне, физкультура институте, пионераш болча, иштта кхыча моттигашка.

Китайски Халкъа Республике оаха даьккха 23 ди цІаккха а дицлургдац тхона.

ЧІоагІа баркал оал оаха китайски волейболисташта иштта безаме цар письмо дейтарах, кІаьта дика толамаш цар дахар а лов тхона. Уж кхы а чІоагІагІа, дикагІа ловзаш хилара новкъостал дергда оаха.

Сурта тІа: письмо дейтараш — Китаера «Спартак» яхача командацара ловзархой.

В. ИВАНОВ,
СССР спорта мастер.

„ЕР ХУРГДА 1961 ШЕРА"

Вай республике мел вахача сага ха безам ба 1961 шера республика промышленность, юрта боахам, культура, халкъа образовани мел дегІайоагІаргья, мел заводаш, фабрикаш кхыйола гІишлош хьалъергья. Цу дерригача хаттарашта жоп лу ССКП Нохч-ГІалгІий обкома пропагандаи агитацеи отдело оттадьча, Нохч-ГІалгІай книжни издательства арахийца «Ер хургда 1961 шера» яхача гойтара пособе альбомо. Альбоме хоза кийчаь 28 сурт да чуоагІаш. Цар хьахьоьх укх шера вай республике бюджетни ассигновани дІа-юха ниІсъяр промышленни продукци арахецара боарам мел лакхлургба, мел доаккхаргда мехкдаьтта, газ, электроэнерги, пІишлош хьалъю материалаш, машиностроене мехкдаьтта чакхдоаккхача, химически, кхачан, ейгача промышленносто арахецаргйола продукци хьахьоьх альбома тІа.

Семилетка кхоалагІча шера юрта боазам дегІабоалабара хетаяь «Ялат», «Хьайбаех йоаха продукташ», «Шекар доаккха свекла», «Комсаш», «Сомаши баьца даараши», «Хиш дежка лаьтташ», «Юрта шефство лелаяр», яха плакаташ а да альбома тІа.

Иштта цу тІа белгалъяй нах чубаха тІишлош хьалъяра гІулакх мишта дегІадоагІаргда, къахьегамхой хьашташ мишта лаккхлургда, дІахо йодача хана культура мишта дегІайоагІаргья, Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой унахцІено лораяраи чІоагІъяраи болх мишта тоалургба.

Цул совгІа альбома тІа шерра хьахьоьх 1961 шера вай республикерча къахьегамхоша тІаийца социалистически декхараш.

ЧІоагІа пайда баргба альбома тІарча материалех беседаш, лекцеш ешача, стендаш кийчъеча хана.

Доккха новкъостал дергда агитатораштеи пропагандиставштеи «Ер хургда 1961 шера» яхача гойтара пособе альбомо.

Хіанз книжкаш дохкача тикашка дохкаш да из альбом.

Ф. КОЛЕСНИКОВ.

Вай студенташ болча

Дика специалисташ а хинна цІабоагІаргба уж

Дукха ха йоацаш институте комсомольски комитета заседани яр. ДІахо бе безача комсомольски балха план яр ювцаш хиннар. Плана тІара хІара хаттар ше Іодийшача комсомола комитета секретарь гулбенна багІача комитета членашка хоаттар: «Иштта мегаргдий?» е «ТІатоха хІама дий шун?» — аьле. Цхьаца хІама тІа ца тохаш, е хувца ца хувцаш нагахьа хаттар дисацар. Дукха пайдана дешаш плана юкъехкихьар чІоаггІа уйла тІа а яхийта ладувгІаш баьгІача, механически факультета шоллагІча курсерча студента Муцаев Атласа, йиълагІча курса студента Б. Дударова, иштта кхыбараша. Юххера а дуккха хувцамаш дьчул тІехьагІа план чІоагІйир.

Иштта шойла дага а бувлаш кийчъю студенташа-комсомольцаша шоаш кхоачашъе лаьрхІа моллагІа а мероприяти, иштта хІара ди тІехьагІа тоалуш, чІоагІлуш хьадена Орджоникидзерча Къилбаседа-ХІирий юрта боахама института студенташта — эрсашта, украинцашта, черсашта, нохчашта, хІирашта, гІалгІашта, дагестанцашта, иштта кхыча къамех барашта юкъера доттагІал.

...1957 шера дар из. Институте деша дІаэца шоаш, аьнна заявленеш елар нохчашхеи гІалгІашхеи волча массехк кагирхочо. Хьа тІа эттар лоархІамегІа йола ха — институте дІаэцара экзаменаш дІаяла еза ха. Дика дІаяла вІашТІехьдаьлар экзаменаш — царех института студенташ хилар, дІакхийтар уж дуккхача къамех болча студентий дезалах. Дешар дика Іомадара тІехьа чІоаггІа къа а хьегаш даяхар ха—цхьа шу мара дисадац цар институт йистеяккха. ЧІоагІа дегІабаьхкаб уж. Кхо-диъ шу хьалха хинна берий оамалаш, къамаьл деча хана юха гІерташ, эхь хеташ хилар дІадаьннад. ХІанз моллагІча темах а хьоца къамаьл дулу царга.

ТІехьагІа хІара шера кхы а тІаихаб цига деша Нохч-ГІалгІайчера кагирхой. ХІанз тайп-тайпарча факультеташкеи курсашкеи дешаш 80 совгІа саг нохчои гІалгІаи ва цу институте.

Института проректора нов. Фесика а механизаце факультета декана нов. Глуховскойс а шоашца къамаьл деш белгалдоах, институте дешаш бола Нохч-ГІалгІайчера баьхка дуккха дукхагІа бола студенташ шоаш кара лаьцача гІулакха хам беш, института общественни вахарца дакъа а лоацаш шоай дешара гІулакх дика чакхдаккха могаргдолаш ба, яхаш. Из иштта хилар бакъду студентий гІулакхаша. Дикеи тІехдикеи дешарца белгалбаьннаб механически факультета кхоалагІча курсера И. Ахильгов, А. Бузуртанов, йиълагІча курсера У. Исмайлов, К. Аушев, зоотехнически факультета цхьоалагІча курсера Ш. Хашагульгов, шоллагІча курсера С. Гериханов, кхоалагІча курсера А. Арсимерзуев, У. Эльхажиев, агротехнически факультета кхоалагІча курсера Х. Хатуев, иштта кхыбараш а. ХІаьта агротехнически факультета йиълагІча курсера Л. Татаев дерригача предметашта тІехдика дешаш ва.

Укх шера механизаце факультет йистеяккха воалл Аюп Кодзоев. Юрта боахама производства инженер-механик а волаш Нохч-ГІалгІайчене болх бе цІавоагІаргва из кастта.

— Тха доттагІаша — нохчашхеи гІалгІашхеи болча студенташа хьинаре дакъа ца лоацаш цхьаккха общественни балха участок яц институте, хІаьта уж юкъе боацаш цхьаккха общественни мероприяти а чакхъялац тха,— йоах института комсомольски комитета секретара Каргиев Володе.

КхоалагІча курсера Товсултанов Дари комсорг ва. Комсомола комитета сийлен Доска тІа доал цун сурт. Б. Дударови А. Муцаеви комсомола комитета членаш ба, хІаьта йиълагІча курсера У. Исмайлов института студенчески Совета председатель ва, иштта тайп-тайпара общественни балхаш деш кхы дуккха а ба.

Цхьа дезал санна барт-цхьоагІо йолаш шойла чІоагІа доттагІал леладеш ба института студенташ. ДоттагІлен сайренаш ю институте, цхьана театрашка, кино ух, шойла дІа-юха новкъосталаш ду.

Дика специалисташ а хинна цІабоагІаргба Нохч-ГІалгІайчера баха кагирхой.

С. СУЛТАНОВ.

Доккха денал, йоккха говзал

...Леккха урагІа а баха цирка артисташа гимнастически упражненеш дІайолайича зрителаш чІоагІа теркам тІабахийта хьежар царга. ПаІ шоллагІчул халагІа йолаш яр еш хинна упражненеш. Эггара тІехьара упражнени е яь уж Іобессача цецбаьннача зрителаша чІоагІа тІоаращ дттар артисташта дег тІара баркал оалаш йоккха говзал йолаш, денал долаш уж хиларах.

Иштта дІайолаелар 7 мае Грозне гастроле енача союзгосцирка программа. Хьалхара номер гайтараш бар цхьан хана Грозне бахаш хинна гимнасташ Боландингіар.

Союзгосцирка программа еррига сакъердаме я. ХІара номер ший тайпара а чІоагІа чоалхане а я. Цхьатарра дукха езаелар зрителашта китайски артисташа Ван-чуПІар а гайта номераш, артисташа Бацевичгіара этюд, Мининг1ар ше-шегІа латтача лоамеца яь акробатически упражненеш. Бородулингіар турника тІа ловзар, эквилибристаша Андроновгіар бекъаца яь упражненеш, Лапинагіара пластически этюд, акробаташа Федоренковгіар, Борисова, Влазнова яь упражненеш.

Сакъердаме яр ДемашгІар Іомаяьча говраш тІа багІаш гайта номераш. Тайп-тайпара халхараш ду говраша музыкаш талха ца талхаш.

ЧІоагІа дика чакхъяьхар шоай номераш Якушевас Іомадаьча жІалигаша.

ШоллагІча отделене Іомадаьча оакхаращца тайп-тайпара чоалхане номераш гойташ вар эрсий эггара хьалхара укротитель РСФСР-а заслуженни артист Н. П. Гладильщиков. Оакхарий кара Іомадара йоккха говзал йолаш ше волга цІаькха а хьагайтар цо.

Цирка артисташа хьахьоьх советски цирк йоккха говзал йолаш долга.

А. МАРЦЕВ.

Лаьдувгіа радиога

14-ча мае: 16.00 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.20—«Поэта Сулаева творчествах» передача (нохчий меттала); 16.40 — УнахцІенон журнал (нохчий меттала); 17.00 — Москвера трансляци; 17.15 — РадиоладувгІархой заявкеи концерт.

УКВ: 9.00 — Ильинский «Левитани Чехови» — радиопостановка; 10.24 — художественни самодеятельноста концерт; 10.49 — Ваннадзе «Вахара хозал сенца я» — передача; 18.00 — Москвера трансляци; 19.01— Жуховицкий. «Ловмашта духьал» — радиопостановка; 19.51 — нохч-гІалгІа ашарий концерт; 20.10— Москвера трансляци;

15-ча мае: 6.35 — «Чехословаке компарте шовзткъа шу» — статья (нохчий меттала); 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — «Саг веза яха сурт уттадеш» — беседа (эрсий меттала); 18.15 — общественно-политически передача; 18.28 — Дагестана музыка; 18.48 «Къахьегамца даьккха ираз» — очерк (гІалгІай меттала); 17.00 — керда хоамаш (гІалгІай меттала); 17.10 — промышленноста болхлошта передача (гІалгІай меттала); 17.25—ашарий антракт; 17.30—керда хоамаш (нохчий меттала); 17.45 — «Альпинизм — майрабарий спорт» — беседа (эрсий меттала); 18.00 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — радиоладувгІархой письмоех передача (нохчий меттала); 18.30 — халкъа турпалхоех иллеш.

УКВ: 9.00 — «Халкъий доттагІал» концерт; 9.50 — Гаджикасимов «Городех дола иллеши стихаши» — концерт; 10.40 — кагирхой иллей концерт; 19.01 — Книппер «Тайга дог» — опера-легенда; 20.21 — «ДоттагІлен концерт»; 21.10 — Колиненко «Сергей Лазо» — симфонически поэма; 21.23 — Зив — «Дивертисмент»; 21.35 — передача «Довзалда шоана, новкъостий» (передача дІахьу Державин Михаила).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тоабе беза библиотекай болх

Шерра-шера юрташкарча а райцентрерча а библиотекай книжни фонд совъяккхара паччахьалкхено тоъам боллаш ахча хьхец Наьсарен района.

Кхоачашдирий-теш цу хьакъехьара шоай декхараш Наьсарен районерча библиотекаша 1960 шера? Динзар.

Шоай юрташкарча библиотекашта литература эцара хьахийца ахча деррига дІа а ца дохийташ, дикка книжкаш ца эцаш йисар Долакха-Юртара, Наьсар-Кертера, Аьлти-Юртара, Пхьилекъонгий-Юртара Советаш. Цхьа сом ахчан книжкашка дІадахийтанзар 1960 шера Буро-КІалхарча юрта Совето, хІаьта Пхьилекъонгий-Юрта чуйоагІаш йолча Гаьзи-Юртарча библиотекага а цхьа сом кхачанзар.

Цукха никъ кхихьар цигарча библиотекай заведующеша новкъосташа Харсиеваси Муталиеваси. Бакъда, из никъ зехьа бейра цар. Цудухьа книжни фонд кІезигьелар цар укх шера. Доккха гІалат даьлар юртий Советашкара, библиотекай болхлошкара шу йистедоаллаш мара книжкаш ца эцарах, хІана аьлча цхьатарра ерригача районо уж эцаш хилча, деззар харжа тарлац книжка.

Укх шера а хІанзалца цхьацца бахьанаш а доахаш тІехьатетт юртий Советаша книжни фонд шерьяра гІулакх.

ХІара кварталах цкъазза уж эцаш а хоржаш а хилча шоашта къоастадаь ахча деррига дІадахийта а дезза книжкаш эца а тарлургдар цар. Укх шера а хьахийца шортта ахча цу гІулакха.

Районо культура отдело массавола библиотека болхло декхарийла ваьв, укх хьалхарча ах шера лаьрхІа литература гаргарча деношка ийца дакхка, хІаьта дІахо йодача хана хІара кварталах хан-хиннахьа из ийде а. ХІанз из гІулакх сеца латт юртий Советашка хьежаш.

Библиотекашта кхоачамбоацаш я книжкай тархеш. Культура министерства ремпромкомбинате я уж.

Наьсарен райисполкомо хиннахьа оарцагІъяха еза юрта Советаш библиотекаш книжкашцеи тархешцеи Іалашъяра.

У. АБАДИЕВ,
Наьсарен района культура отдела заведующи.

Пионерски двухлетка кхоачашъеш

Соахка октябрь бетта пионераша шоай шин шера лаьрхІа план оттаеча хана Грознерча № 49 йолча школа пионераша доккхий декхараш тІаийцар. Цар лаьрхІар, «семилетка спутник» яха сийлен цІи шоай дружина яккхара тІехьа къовсам лоаттабе, 138 тонн металлолом гулье, Боевая яха улица гаьнаш егІа тоае, хозъе, школа гонахьа гаьнаш йогІа, школьни пионерски театри кинотеатри вІашагІдолла, керда классни цІа хьалдеча комсомольски организацена новкъостал де, школа спортплощадка тоаяь кийчъе, № 14 йолча машиннаькъахой детсада шефство лелае, иштта кхы дуккхадараш де а.

Ах шу совгІа ха мара яьннаяц цар уж декхараш тІаийца, бакъда пионерски двухлетка кхоачашъяра тІехьа дукха балхаш де вІаштІехьдаьннад школа пионерий. 52 тонн металлоломи 441 килограмм макулатурен гулъяьй, машиннаькъахой парки Боевая яха улицен гаьнаш егІа тоаеча, кийчъеча, школа кови пришкольни участоки кийчъеча дукха къахьийгад. Машиннаькъахой культура цІагІа болх беш да «Космос» яха пионерски кинотеатр, хьалдаьд 45 квадратни метр йола классни цІа, массанахьа а самообслуживани я, пионера-инструктора хьалхле а лелаеш болх беш да школьни пионерски театр, халкъа демократе мехкашкарча пионерашка письмош кхахьийтара гІулакх вІаштІехьдаьккхад. Пионерски дружина 4 отряда хІанзехьа а еннай «семилетка спутник» яха сийлен цІи, хІаьта вож отрядаш из цІи яккхара тІехьа къовсам лоаттабеш я.

№ 49 йолча школа пионераш хІанз СССП XXII съезда сийна шоаш тІаийца керда декхараш кхоачашдеш ба.

Кастта чакхдаргда дешара шу, хьакхоачаргда пионерски аккха. Школа цхьабола пионераш республикерча тайп-тайпарча лагерашка, хІаьта дуккхабараш городской лагере салоІаш хургба, бакъда аккхан каникулаш йолча хана а хьинаре къа а хьегаш шоай двухлетка кхоачашъе лаьрхІад цар.

С. КОТИЕВ,
Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен института студент.

Керда техника технически прогресса лард я

Нохч-ГІалгІай совнархоза мехкдаьтта даккхареи газовии промышленносто Управлене инженераш-промысловикаш, Гипрогрознефта проектировщикаш, совнархоза, Грозненски мехкдаьтта а Іилма-тохкама а институтий викалаш, ЦРМЗ-еи автоматика института Грозненски филиалеи конструкторашта тІа а болаш совещани хилар. Укх гаргарча шерашка мехкдаьттаи газовии промышленносте хургйола керда техника йийцар цу совещане. Мехкдаьтта даккхара эша керда техника хьаяра гІулаккхаш леладеча Азербайджански Машиностроительни института директора — Ленински преме лауреата нов. А. А. Даниаляна яьча докладага чІоагІа уйла тІаяха ладийгІар совещане хиннараша.

1962-ча шера хьае йолалургья, аьлар нов. Даниаляна, 1000 атмосфер давлени хилча а болх бе могаргдола фонтанни арматура. КІедж етташ мехкдаьтта дувлаш йола моттигаш дукха хиларах из тайпа арматура чІоагІа эшаш я Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьттахошта.

Насосашца мехкдаьтта доаккхаш йола качалкаш а геттара эргаяьха тоалургья. ХІанз Союзе долаш долча качалкай пхе тайпанна 31 керда тайпа тІаккхетаргда. Цох торо хургья хІара скважине эш-эша тайпа качалка оттае а мехкдаьтта дукхагІа даккха а, электроэнерги кхое а. Мехкдаьтта даккхарга дІабода мах чухнахьа боаккхаргболаш а из доаккхилга сихде тардолийташ а хургья гидравлически болх бергбола ЕН-15-10 яха качалкаш.

Дика болат цу гІулакха доаде а ца дезаш, станокий-качалкай бІарча оатхалаш аьшкабетонах хьаяь йола качалкаш я хІанз Баку цхьацца-йолча скважинашка мехкдаьтта доаккхаш. Цу прогрессивни наькъаца вай республике а мехкдаьтта даккха доаделча торо хургья эзараш тоннаш металл кходе.

ТІоанаш гидравлически дохадара эша керда оборудовани хьае йолалургья 1962-ча шера. Цу шерре а иштта промышленни тохкамбе йолалургья 4 АН-700 атмосфер яха насосни агрегат а.

Доккхий хувцамаш хургда мехкдаьтта скважинашка кислоташ тохара эша оборудовани хьаяра даькъе а. 500 атмосферага дІаккхоачаш давлени а йолаш, кислота чуяхийта «Азинмаш-30» яха специализированни керда агрегат а я кастта хьаергйолаш. Бурув теха даьнначчул тІехьагІа массехказа сихагІа мелови скважинашкара мехкдаьтта даккха торо хулийтаргья цу агрегато вай Нохч-ГІалгІай республике.

ХьатІадоагІача шера кхоачаргйолча газомоторни керда компрессораша торо хургья вай промысловикашта, газопроводаш ца хилар бахьан долаш хІанз зехьа йоагаш латта газ 350—400 атмосфер йолча давленеца тІоанашта юкъе чуахийта. ХІанз Карабулака, Вознесенка, Іаьлий-Юрта промыслашка хьалуш пайда а боацаш йоагаш латта газ тІоанашта юкъе чуяхийтача итташ эзараш тоннаш дуккагІа мехкдаьтта даккха торо хургья.

КІоаргача скважинашка насосашца мехкдаьтта доакаш я вай совнархоза скважинашцара 90 процент. Лаьттан кІалхара а капитальни а ремонт эшаш хул цу скважинашка. Цу балхашта йиъза механизаци ергйолаш керда агрегаташ я хьаеш.

ХІанз 80 атмосфер йолча давленеца скважинаш чура цІенъеш йолча агрегаташта меттел, 160 атмосфер давленеца из болх бергболаш, керда агрегаташ кхоачаргья кастта мехкдаьттахошка. ХІаьта 1963-ча шера 320 атмосфер йолча давленеца из болх бергболаш йола агрегаташ а хургья.

1962-гІа шу юкъедахача хана скважинашта капитальни ремонт еча цехашкарча ремонтникашка «А» яхача алапа жепехь а йолаш керда вышкаш кхоачаргья. Бурув тохаш йола инструменташ Іочуухийтилга, хьалгІайоахилга аттача доаккхаш а лаьттан кІалха ремонт еча авареш ца хилийта тардолийташ а керда механизмаш хургья.

Мехкдаьтта даккхара керда оборудоване конструкцешка чІоагІа зембоаккхаш хьажа а хьежа, из еррига техника кхы а дикагІа хургйола дукха хІамаш белгалдаьхар Грозненски инженерашен конструкторашен. Цу хьакъехьа даккха а пайдане къамаьлаш дир Старогрознефта нефтепромыслови Управлене керттерча инженера нов. В. Г. Бабукова, автоматика Ерригсоюзни института Грозненски филиала воккхагІча конструктора нов. Б. Обиднова, инженераша-промысловикаша нн. Базилевске, Шаповалова, технически йилмай кандидата нов. К. Г. Оркина иштта кхыбараша.

Кастта арахеца кийчъеш йолча кердача технико доккха новкъостал дергда Нохч-ГІалгІай совнархоза мехкдаьттахошта ворхІ шера план ханал хьалха кхоачашъяра. Даьхено эггара дикагІа йола оборудовани лу мехкдаьттахошта, мехкдаьттахоша маэшша «Іаьржа дошгув» лургІа дуьхьа езача Даьхенна.

Р. ТУРЛОВ,
Совнархоза мехкдаьтта даккхарен газовин промышленности Управлене воккхагІа вола инженер.

РЕДАКЦІ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехитокхамо секретарг — 2-45-48, партийни вахарен, экономикан, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91; АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени II августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03078. Заказ № 2852

СЕРДАЛО

4-гІа оагІ. 14 май, 1961 шу.